

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий Інститут мистецтв
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «Творча та педагогічна діяльність

Варенні Миколи Романовича»

Виконала: студентка II курсу
спеціальності 023 «Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація», денна форма навчання

Івасишин О.В.

Керівник: кандидат
мистецтвознавства, професор

Бойчук Б.В.

Рецензенти: кандидат
мистецтвознавства

Юсипчук Ю.В.

Івано-Франківськ – 2024 р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ІСТОРІОГРАФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
РОЗДІЛ II. ДІЯЛЬНІСТЬ М. ВАРЕННІ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ПРИКАРПАТТЯ XX СТ.....	17
2.1 Розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті XX ст.....	17
2.2 Біографія та культурно-освітня діяльність М.Варенні.....	28
РОЗДІЛ III. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТВОРЧОСТІ М. ВАРЕННІ.....	37
3.1 Сюжетно-тематичні картини, натюрморти та пейзажі у творчості М.Варенні.....	37
3.2 Жанр портрету у творчості художника.....	56
ВИСНОВОК.....	68
СПИСОК ВИКОРАСТИНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. М.Р. Варення визначний український художник другої половини ХХ століття. Його твори знайшли своє місце в музеях, галереях та приватних колекціях України, а також за кордоном, зокрема Польщі, Чехії, Канаді, США, Англії. Велику частину життя митець присвятив педагогічній діяльності. Багато його учнів стали відомими художниками. Проте в наукових працях його життя і творчий шлях висвітлені недостатньо. Інформацію про художника можна знайти лише в двох невеликих альбомах і періодичних виданнях. Тому актуальною постає необхідність детально описати та систематизувати творчу спадщину М.Р. Варенні, комплексно дослідити і глибше зрозуміти його мистецьку спадщину та педагогічну діяльність.

Мета дослідження - дослідити життєвий і творчий шлях художника та педагога М.Р. Варенні та визначити його роль і значення в мистецтві Прикарпаття.

Відносно мети дослідження поставлені наступні завдання:

- здійснити історіографію теми науковго дослідження;
- розкрити діяльність М. Варенні в контексті культури Прикарпаття ХХ ст.;
- проаналізувати сюжетно-тематичні картини, натюрморти та пейзажі у творчості М.Варенні;
- визначити особливості жанру портрету у творчості художника.

Об'єктом дослідження є культурно-освітня діяльність Миколи Варенні.

Предметом дослідження є особливості творчої та педагогічної діяльності Варенні Миколи.

Територіальні межі дослідження охоплюють Івано-Франківську область.

Хронологічні межі дослідження визначенні другою половиною ХХ століття.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань використовувалися методи: аналізу – для детального вивчення педагогічної діяльності художника

та аналіз його внеску у розвиток українського мистецтва; історичний – для вивчення етапів становлення його творчості в контексті історичних умов та розвитку української художньої школи; узагальнення – для створення цілісного уявлення про творчо-педагогічну діяльність Миколи Варенні та її вплив на українське мистецтво; метод системного підходу – для розкриття творчої та педагогічної діяльності художника, як частини загального культурного процесу України; порівняльний – для аналізу творчих особистостей Миколи Варенні у порівнянні з іншими видатними митцями, що дозволило виявити характерні риси його стилю.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше було комплексно досліджено творчу та педагогічну діяльність М. Варенні; до наукового обігу введено ряд відомих творів митця.

Практичне значення наукової роботи полягає в тому, що її матеріали й теоретичні висновки можуть бути використані в лекціях з історії українського образотворчого мистецтва, а також для підготовки нових видань з історії українського мистецтва, написання наукових монографій, підручників, каталогів, навчальних посібників та методичних матеріалів.

Обсяг та структура роботи. Основний зміст роботи викладено на 70 сторінці. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків, що містять ілюстрації.

РОЗДІЛ I. ІСТОРИОГРАФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ.

До вивчення життя, творчої та педагогічної діяльності Варенні Миколи Романовича зверталось багато мистецтвознавців, кураторів, журналістів та істориків мистецтва. Вони описували в своїх публікації життя, творчий та педагогічний шлях митця, аналізували його роботи, висвітлювали творчу та педагогічну діяльність.

Основною роботи є безпосереднє вивчення оригінальних документів і фотографічних даних архіву та Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І.Франка.

Під час написання магістерської роботи були застосовані статті, каталогів робіт, журналів «Жовтень», «Образотворче мистецтво», альбомів про мистецтво району (Л.Зоріна, І.Слов'янка, М.Якібчук, В.Баран, М.Федорак). Зміст інтерв'ю журналістів О.Процюк і В.Редько з художником допомогли зрозуміти власні погляди М.Р.Варенні на різні сторони його творчості. Також залучені статті періодичної преси («Прикарпатська правда», «Західний кур'єр», «Галичина» та ін.), матеріалів, архівів Івано-Франківської Спілки художників України, художнього і краєзнавчого музеїв міста.

Однією з перших публікацій про творчість митця є стаття в В.Баран «Шлях юнацької мрії» 1968р. у газеті «Прикарпатська правда». В цій публікації йдеться про життя та творчість художника Миколи Романовича Варенні, який глибоко пов'язаний із долею свого народу та землею, зокрема з Прикарпаттям. Через свої твори він відтворює як красу природи та культуру Гуцульщини, так і історичні події, що сколихнули його край. В статті згадуються дві ключові картини Варенні: перше зображає гуцулів з хлібом і сіллю на фоні святкового гурту та осінніх Карпат, символізуючи радість і гостинність; друга – гуцулів, які готові зустріти бурю, з акцентом на старого

гуцула з міцно стиснутими кулаками, що випромінює віру в перемогу, і хлопчика, що символізує боротьбу і силу духу. Ці твори яскраво демонструють важливі історичні моменти регіону. Описуючи творчий процес Варенні, стаття робить акцент на тому, що за кожним його твором стоїть не лише мистецький талант, але й ретельна праця, дослідження теми, багато ескізів та чернеток, а також роки набутого життєвого та мистецького досвіду. Зазначено, що художник працював над згаданими картинами три роки, але його шлях до майстерності був набагато довшим і включав двадцять років напруженої творчої праці. Стаття висвітлює особисте життя та шлях Варенні до мистецтва, від його дитинства у селі на Луганщині, через роки навчання та службу в армії під час другої світової війни, для визнання в якості художника, чиї роботи виставляються в різних галереях України та за її межами. Особливу увагу приділяється його внеску в розвиток мистецтва серед молоді, викладанню в дитячих школах та його здатності відкривати красу навіть у найнесподіваніших місцях [6].

У газеті Прикарпатська правда є публікація М.Редька «Старе вино не потребує нових міхів» 1997р. Ця стаття представляє інтерв'ю з українським художником, Миколою Романовичем, яке зосереджується на його думках про розвиток мистецтва у XX столітті, його особистому досвіді та творчому шляху. На початку розмови Романович висловлює своє бачення щодо змін у мистецтві XX століття, зокрема, щодо пошуку нових стилів, форм і технік, але не вважає це занепадом реалізму. Він стверджує, що у цей період особливо помітними стали дві групи художників з протилежними напрямками: стара українська мистецька школа і нові авангардисти, кубісти, абстракціоністи. Романович підкреслює важливість української образотворчої школи, згадуючи відомих художників як яскравих представників цієї школи, і вважає себе її послідовником, оскільки його творчість тісно пов'язана з Україною. В інтерв'ю також розповідається про особистий шлях Романовича. Від дитинства в сім'ї

робітників, захоплення малюванням, навчання у гірничому технікумі, відчуття, що обрана професія маркшейдера йому не підходить, і рішення серйозно зайнятися мистецтвом, що призвело його до навчання Одеському державному художньому училищі імені Грекова. Військовий досвід Романовича під час другої світової війни [35].

Стаття Л.Зоріної «Творчій насназі не підвладні роки» 1997р. розповідає про життєвий шлях і творчу кар'єру Миколи Варенні, уродженця села Калинове на Луганщині, чиє життя нерозривно пов'язане з мистецтвом. Змалку йому були близькі запахи дерев'яної стружки з батьківської майстерні та майстерність родини, яка працювала столярами. Незважаючи на те, що обставини спонукали його до навчання в гірничому технікумі, його непереборне прагнення до малювання призвело до навчання в Одеському державному художньому училищі під керівництвом видатних митців. Після служби в армії та переживання воєнних років, Варення продовжив свою освіту у Ленінградській академії живопису, скульптури та архітектури імені І.Рєпіна. Його життя стало прикладом безперервної праці, визнання та виховання молодих художників, багато з яких сьогодні є відомими у світі. Микола Варення відав своє життя викладанню в Косівському художньому училищі прикладного мистецтва, директорству в Івано-Франківській художній школі, а пізніше викладачем на художньо-графічному факультеті університету імені В.Стефаника. Варення вважав, що успіх його доньок та внуків у мистецтві є продовженням сімейної традиції. Стаття завершується запрошенням на ювілейну виставку Миколи Варенні в залі Спілки художників, наголошуючи на значущості цієї події для художника, його родини, друзів та колег [19].

Стаття у каталозі І.Слов'янки 1997 р. присвячена життю та творчості М.Р.Варенні, заслуженого художника України, який народився 7 листопада 1917 року на Луганщині. Вона висвітлює різні етапи його життя, починаючи з дитячих років, коли маленький Микола захоплювався малюванням півників і

гусей-лебедів, через важкі часи навчання у Кадіївському гірничому технікумі та Одеському державному художньому училищі, службу на фронті під час війни, навчання та творчість у Ленінградському інституті живопису, скульптури й архітектури ім. І.Ю.Рєпіна. Особливу увагу в статті приділяється його переїзду на Гуцульщину, де Варення виявив глибокий інтерес до народного мистецтва, культури, традицій та побуту гуцулів, що значно вплинуло на його творчість. Він працював над різними жанрами – портретом, пейзажем, натюрмортом, створюючи історичні твори та змістові полотна.

В статті також відзначена його активна педагогічна діяльність, його вплив на педагогічний процес у Косівському училищі декоративно-прикладного мистецтва, а згодом і на діяльність Івано-Франківської дитячої художньої школи, де він працював директором, включаючи роботу доцента та художньому факультеті Прикарпатського університету ім. В.Стефаника, де він розробив серію наочних робіт для студентів художніх вузів.

Микола Романович дуже любив і поважав своїх учнів. Він гордився тим, що багато хто з них досяг високих успіхів у мистецтві. Вчитель знав їх поіменно: – До моїх учнів належать Гнатюк, Каспрук, Овчар, Басюк, Чазов, Михнюк, Федорів, Лобода, Прокопів, Сарапін. Майже всі вони є членами Національної спілки художників України, приймають активну участь в обласних, закордонних виставках. Більшість з них заслуговують на звання.

Якось журналістка запитала М.Варенню про те, чи не відкидає його педагогічна діяльність, яка часто невдячна й нелегка. Педагог на це відповів:

– Ця робота не відкидала мене ніколи. Я люблю студентів і мені дуже цікаво з ними працювати і спілкуватись. Студент – паросток, який потрібно постійно підтримувати, щоб з нього виросло велике розкішне дерево. Мені дуже приємно бачити, що студент постійно росте, здобуває навички у виконанні

практичних завдань, що в остаточному результаті є основою його подальшої самостійної творчості.

Під його керівництвом школа зазнала великого розвитку, що сприяло зростанню кількості учнів та викладачів. Варення активно брав участь у громадському житті, ставши членом Спілки художників України. Він виступав ініціатором масштабних виставок та інших мистецьких заходів, що сприяли розвитку мистецького життя регіону.

Творчість Варенні характеризується глибоким академічним вишколом, зосередженням на жанрових сценах, пейзажах та портретах, які відображають багатство карпатської культури, її традицій та красу природи. Художник також відзначався своєю роботою з молоддю, вважаючи важливим знання академічних основ для формування власного творчого стилю.

Значення Миколи Варенні для мистецтва Прикарпаття є невід'ємним елементом культурного розвитку регіону, що включає не лише його творчість, але й активну громадську та педагогічну діяльність, яка залишила помітний слід у мистецькому житті Івано-Франківщини.

Його твори експонувалися на багатьох художніх виставках та зараз зберігаються у різних музеях України та за кордоном. В статті підкреслюється його здатність відтворювати реалістичні сцени з життя, історії та культури, що робить його одним з видатних митців України [38].

Також є публікація Н.Стефурака у газеті Галичина стаття «Шлях у часі» 1998р. яка описує про виставку художників М.Варенні та І.Токарука, що відбувалася в Івано-Франківську. Їхня творчість, співзвучна з ідеями Миколи та Святослава Реріхів, представляє собою унікальний погляд на здобутки людської цивілізації через призму асоціативного мислення та глибокої філософії. Обидва художники, які мають багатий досвід подорожей та участі в міжнародних виставках, вибирають як тему своєї творчості вічні питання, такі

як взаємодія Землі та космосу, історії та культури, миттєвості та вічності, уникаючи при цьому акценту на негативних аспектах сучасності. Таким чином, виставка є виразом творчого самоствердження авторів як мислячих особистостей, що прагнуть показати значимість непроминуших здобутків людського духу у різних сферах, таких як архітектура, література, малярство. Це творчий пошук і вдосконалення, який, за словами авторів статті, рано чи пізно призведе до досягнення нових вершин, хоч і не став реріхівським апогеєм. Виставка відкрилася напередодні 60-річчя створення Спілки художників України та стала важливою подією в культурному житті Івано-Франківська [41].

У статті М.Сарапіна «У безмежжі космосу», яка видана 1999р. описувалось відкриття групової художньої експозиції у виставковому залі обласного осередку Спілки художників, де брали участь як прикарпатські митці: Микола Варення, Ігор Токарук, Богдан Губаль, так і канадський майстер пластики та директор Українсько-канадського бізнес-центру Джеррі-Ярослав Козубаль. Експозиція була незвичною зі своїми поєднанням живопису, гобелену, та скульптури малої форми, тематично об'єднаної космосом і всесвітом. Автори намагаються переосмислити ці поняття через призму фантастичного та нереального відтворення, як альтернативу стандартам соціалістичного реалізму. Окрім цього, в їхніх роботах присутнє неприйняття сучасних економічних та політичних проблем, що веде до пошуку ідеалізованого світу з іншою соціальною, в якому можлива гармонія та спокій. Наприклад, роботи М. Варенні «Візит» і «Рух», І.Токарука «Острів», а також серія акварелей «Космічні подорожі» та гобелен «Народження планет» Б.Губалю відображають ці ідеї. В контрасті до цього, мистецтво Джеррі-Ярослава Козубалю зосереджене на реалістичному відображенні земного життя через анімалістичні скульптури, що відповідають критеріям сучасного народного реалізму, але з власним унікальним підходом до образності та пластики. Його

роботи, які включають скульптури тварин, птахів тощо, відображають життя добробуту та задоволення. Стаття також вказує на значення цієї виставки для розвитку культурних зв'язків між Канадою та Україною, натякаючи на потенційні подальші співпраці між країнами в мистецькій сфері.

Проведено аналіз документів та архівних матеріалів: досліджувалось життя та діяльність М.Р.Варення, що базується на аналізі різноманітних документів, таких як листування, публікації, записи засідань, статті тощо. Це дозволило отримати глибоке розуміння його ідей, методів та внеску у педагогіку та творчість [37].

У монографії Б. Маслюга «Опанас Заливаха» 2003р. розповідається про життя і творчість О.Заливахи, українського-шістдесятника, який вплинув на культурне життя України 1960-х років. Заливаха з'єднував національні традиції з сучасними мистецькими течіями, звертаючись до теми української історії та символів, часто завуальованих через радянські репресії. Його яскраві, емоційні роботи зображують любов до України та підтримку національних ідей, за що він був заарештований у 1965 році і провів п'ять років у таборі. Після звільнення він продовжив творити, зокрема створював монументальні роботи. Книга підкреслює його значний внесок в українське мистецтво та боротьбу за свободу творчості і національну ідентичність [25].

У монографії І.Ковалю, Ю. Совтуса «Михайло Фіголь» 2004р. описується творчість Михайла Фіголя, видатного українського художника ХХ століття, який поєднував традиційні мотиви з сучасними течіями. Його відомі роботи – пейзажі, портрети, та історичні сюжети – вирізняються ліричністю, динамікою та національною ідентичністю. Фіголь також написав кілька монографій і книг про мистецтво, зробивши великий внесок у розвиток української культури [21].

Стаття М.М. Аронець «Боечко Петро Миколайович» 2004р., представляє його як впливового українського художника, графіка та педагога, який зробив значний внесок у мистецтво Прикарпаття. Його живописні твори вирізняються емоційністю та багатою палітрою, часто зображуючи природу, історію та культуру рідного краю. У графіці художник досягає точності і гармонії, часто звертаючись до українських національних мотивів і народних символів. Як педагог, він сприяв розвитку молодих митців, формуючи нове покоління художників. Творчість Боечка активно демонструється та високо оцінюється, збагачуючи національне мистецтво та розширюючи його межі [3].

У монографії М. Аронець «Денис-Лев Іванцев. Життя і творчість.» 2008р. описується про Дениса-Лева Іванцева, як видатного митця Прикарпаття, що працює в живописі та графіці. Іванцев з'єднує українські традиційні мотиви з сучасним мистецтвом, створюючи роботи з яскравою палітрою і зміливими композиціями. Натхнений природою Карпат і культурною спадщиною, він застосовує символічні образи для передачі глибоких тем. У графіці художника виділяються чіткі лінії, а в живописі – виразні кольори. Карпатські пейзажі, натюрморти та абстракції відображають красу рідного краю. Творчість Іванцева має великий вплив на мистецтво Прикарпаття та відзначається на виставках, поєднуючи національне з сучасним [4].

Монографія Л.В.Волошина «Ярослав Лукавецький: Малярство. Рисунок. Сценографія» 2008р. представляє Ярослава Лукавецького як видатного українського живописця, який суттєво вплинув на розвиток образотворчого мистецтва на Західній Україні. Монографія аналізує його роботи в жанрах пейзажу, портрету та жанрових сцен, підкреслюючи психологічну глибину, майстерність у виконанні кольору та увагу до деталей. Він також був педагогом, що виховував нове покоління художників. Незважаючи на політичні труднощі, художник зберіг національні переконання, а його спадщина є цінною для українського мистецтва [10].

У монографії «Осип Сорохтей» 2008р. описується Осип Сорохтея, як визначного українського художника та графіка, що залишив важливий слід у мистецтві Галичини й Прикарпаття. Він поєднував модерністські тенденції з соціальними і психологічними аналізом, створюючи виразні, емоційні роботи. Сорохтей розвинув унікальний стиль у графіці, об'єднуючи експресіонізм і символізм, він працював у техніці гравюри, акварелі, туші. Його гравюри й малюнки відображають соціальні проблеми та людське страждання, а портрети вирізняються психологічною глибиною. Викладав у середніх школах, впливаючи на молоде покоління. Творчість Сорохтея стала важливою частиною культурної спадщини Західної України ХХ століття [31].

У монографії «Олександр Коровай» 2010 р. описується про Олександра Коровая, представляє його як сучасного українського художника, що поєднує різні стилі і техніки, досліджуючи національну ідентичність та культуру. Коровай працює в живописі та графіці, де реалістичні й абстрактні елементи підкреслюють українську історію, природу і соціальні теми. Його роботи відзначаються яскравою палітрою, динамікою і точністю ліній. Важливим аспектом його творчості є переосмислення народного мистецтва у сучасному контексті. Художник активно демонструє свої роботи на виставках в Україні та за кордоном, здобуваючи позитивну оцінку критиків [30].

У статті І.В.Максимлюк «Оленюк Ярема Васильович» 2022 р. розповідається про Ярему Оленюка, українського художника ХХ століття, відомого в галузі живопису та графіки. Оленюк, активний учасник арт-революції 1920-30-х років, прославився виразними пейзажами, портретами, історичними сюжетами та абстрактними композиціями. Особливу увагу приділено його циклу про Олексу Довбуша та ілюстрація до творів Шевченка, Франка, Лесі Українки і Стефаника. Художник, хоч не завжди був визнаним за життя, залишив значний слід в українському мистецтві, що досі надихає сучасників [24].

Отже дослідження творчої та педагогічної діяльності М.Варенні пройшло через кілька етапів, від перших згадок у фахових виданнях до більш системних аналізів в сучасних наукових працях. Історіографічний огляд показує зростаючу увагу до його внеску в педагогіку та мистецтво, а також розвиток різних підходів до оцінки його спадщини. Це свідчить про значимість Варенні в контексті української освіти та культури, а також про необхідність подальших досліджень, що поглиблюють розуміння його ролі в історії.

Аналіз творчої та педагогічної діяльності М.Варенні ґрунтується на комплексному підході, що включає використання різних методів.

Історичний аналіз: досліджувалась педагогічна та творча діяльність М.Р.Варенні в контексті часу, в якому він жив та працював, розкрито вплив суспільно-політичних, культурних та інших чинників на його роботу.

Статистичний аналіз: використання статистичних даних про розвиток освіти, результати навчання учнів або інші показники, допомогли оцінити вплив діяльності М.Р.Варення на освітню систему та учнів.

Аналіз наукової літератури: проведено огляд наукових джерел, присвячених життю та діяльності М.Р.Варенні, що дозволяє зробити оцінку його внеску у педагогічну науку та практику.

Спостереження відіграє ключову роль в науковому дослідженні, особливо у галузях, що стосуються людської діяльності. В контексті вивчення творчості та педагогічної роботи Миколи Романовича Варенні, цей метод дозволяє глибше проникнути в сутність його роботи, зрозуміти нюанси його підходів і оцінити вплив на студентів або читачів.

Аналіз художніх особливостей творів Варенні через спостереження включає оцінку його стилю, тем, символів, і мовних особливостей. Важливо відзначити, як ці елементи впливають на сприйняття його робіт аудиторією.

Аналіз змін через час вимагає спостереження за еволюцією Варенні як педагога і митця в різні історичні періоди. Це може включати зміни в його творчому стилі, підходах до викладання, та темах, які він порушував у різні часи.

Аналіз відеозаписів лекцій, читання його робіт, зіставлення різних періодів його робіт.

Методи порівняння є важливим у наукових дослідженнях, оскільки він дозволяє виявити схожості та відмінності між об'єктами чи явищами. У контексті вивчення творчості та педагогічної діяльності Варенні, цей метод може допомогти зрозуміти унікальність його підходів у порівнянні з іншими митцями.

Застосування методу порівняння є ключовим для вивчення історико-культурних змін, оскільки дозволяє простежити еволюцію ідей, стилів та підходів у творчості та педагогіці. Через порівняння творів різних епох можна зрозуміти, як змінювалося бачення мистецтва, які ідеї були важливими в різні часи.

Постать Миколи Романовича Варенні належить до тих особистостей, які вписали свою сторінку у історію нашого краю, залишили величезний свій доробок у спадок наступним поколінням. Доробок у вигляді прекрасних живописних полотен, художників наступного покоління, яким передавав майстер свої знання.

За час його мистецької творчості, твори живопису знайшли свою долю у різних музеях, галереях та приватних колекціях Івано-Франківська, Коломиї, Львова, Дніпропетровська, Києва, а також за кордоном: у Польщі, Чехії, Югославії, Канаді, США, Англії і в інших країнах. Та на превеликий жаль, про життєвий і творчий розвиток художника мало висвітлено в літературі – ні в монографіях про окремих майстрів, ні в узагальнюючих працях. Єдиним

джерелом інформації є два невеликих альбоми і періодична преса, яка містить статті, присвячені ювілейним датам і виставкам художника.

Крім публікацій про творчість М. Варенні у дослідженні використано матеріали здобуті нами під час відвідин Музею мистецтв Прикарпаття, Івано-Франківського краєзнавчого музею.

При підготовці дослідження мною відвідано аудиторію імені М. Варенні в Прикарпатському національному університеті, де працював художник. Це творча майстерня, де готують висококваліфікованих спеціалістів. В аудиторії ознайомила з навчально-методичним фондом кабінету.

Для написання магістерської роботи також було використано електронні ресурси, зокрема сайт Івано-Франківської обласної організації Національної спілки художників України, особисті сайти митців, сайти приватних галерей. Чимало таких джерел зокрема висвітлюють творчість митців Прикарпаття. Особливе значення цих джерел було при здійсненні порівняння творчості М. Варенні.

У цьому розділі проведено аналіз основних праць, присвячених творчій та педагогічній діяльності Миколи Романовича Варенні. Визначено ступінь його внеску в розвиток мистецтва та освіти, акцентовано увагу на ключових аспектах його професійного становлення. Використанні методи включають історико-біографічний аналіз та джерелознавчий метод. Основною базою стали архівні матеріали та публікації сучасників, що забезпечило цілісний підхід до вивчення діяльності цієї видатної особи.

РОЗДІЛ II. ДІЯЛЬНІСТЬ М. ВАРЕННІ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ПРИКАРПАТТЯ XX СТ.

2.1 Розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті XX ст.

Розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті в XX столітті був тісно пов'язаний з культурними, соціальними та політичними подіями які відбувалися в Україні та особливо в Галичині. Прикарпаття, з його багатими історичними та культурними традиціями, стало центром національного мистецького руху, де формувалися і розвивалися різні художні стилі та напрямки.

На початку XX століття, під впливом європейських модерністських течій, прикарпатські митці почали застосовувати нові підходи до художньої творчості, звертаючись до народних мотивів, які поєднувалися з модерністськими та експресіоністськими елементами.

Після першої світової війни та в міжвоєнний період, коли Прикарпаття входило до складу Польщі, активізувалася діяльність художніх об'єднань, таких як львівське «Артес», до якого належали й митці з Прикарпаття. Їхня творчість була спрямована на розвиток національної ідентичності через мистецтво, відображаючи українську культуру, побут і природу.

Після війни відбулося часткове відродження національних мистецьких традицій, і художники стали більше звертатися до тем історії, культури та природи Прикарпаття, створюючи портрети, пейзажі та натюрморти.

З отриманням Україною незалежності в 1991 році, прикарпатські митці здобули нові можливості для творчого самовираження. Зруйнувавши радянські ідеологічні рамки, вони почали досліджувати нові стилі та техніки, збагачуючи місцеву художню традицію. Сучасні художники Прикарпаття експериментують із формою та змістом, поєднуючи національні мотиви з сучасними художніми напрямками. Відомі митці Прикарпаття XX століття:

Осип Сорохтей (1890-1941) був видатним українським художником, графіком і живописцем, який залишив великий слід у мистецтві Галичини, зокрема на Прикарпатті. Його творчість комбінує модерністські тенденції з глибоким соціальним і психологічним аналізом реальності, що робить його твори особливо виразними та емоційними [5, с.52].

Сорохтей відомий передусім своєю графікою, де він розвинув унікальний стиль, що поєднував елементи експресіонізму з глибоким символізмом. Його гравюра та малюнки відображають соціальні проблеми, людське страждання, а також духовні пошуки. Він використовував техніки гравюри, акварель та туш, що дозволяло йому створювати виразні, контрастні зображення. У своїй творчості Сорохтей часто звертався до тем соціальної нерівності, зображуючи складні умови життя простих людей, зокрема селян і робітників [5, с.52]. Його роботи передають трагізм та несправедливість соціальних обставин, відображаючи водночас людську гідність і силу духу.

Портретний жанр займає важливе місце у творчості художника. Він створював портрети як видатних діячів свого часу, так і простих людей. Його портрети вирізняються психологічною глибиною, здатність передати характер і внутрішній світ зображуваних осіб [31, с.115]. У своїх творах Сорохтей часто використовує прийоми експресіонізму, зокрема підкреслені контрасти, деформацію форм і насиченість ліній. Це дозволяло йому створювати зображення, що мали сильний емоційний вплив на глядача. Хоча релігійна тематика не була центральною у творчості Сорохтея, він звертався до неї у своїх роботах. Ці твори виділяються глибокою духовністю та філософськими осмисленням релігійних образів. Окрім художньої діяльності, Сорохтей займався викладацькою діяльністю, працюючи вчителем малювання у середніх школах Галичини. Його педагогічна діяльність сприяла розвитку молодих талантів у регіоні, він виховав багатьох майбутніх художників.

Осип Сорохтей залишив після себе багату творчу спадщину, яка сьогодні є важливим надбанням українського мистецтва. Його твори стали втіленням соціальних і культурних реалій свого часу, водночас вони залишаються актуальними й нині завдяки універсальним темам, які він порушував [31, с.96].

Творчість Сорохтея вплинула на наступні покоління українських митців, зокрема у сфері графіки. Його здатність об'єднувати мистецькі пошуки з соціальною аналітикою робить його фігуру однією з ключових у мистецтві Західної України ХХ століття.

Ярослав Лукавецький (1903-1973) був українським художником, який зробив важливий внесок у розвиток живописного мистецтва на Західній Україні, зокрема на Прикарпатті. Його творчість вирізняється поєднанням національних традицій з модерністськими тенденціями, а також прагненням зберегти та розвинути українську культурну спадщину.

Лукавецький став видатним завдяки своїм живописним полотнам, які прикрашали його музеї та приватні колекції Західної України. Його твори відзначаються виразністю кольорів, динамікою композицій та глибиною змісту. Він створював картини, присвячені відомим українським постатям і подіям, в яких втілював національної ідеї та символіку. Важливе місце у творчості художника займає портретний живопис. Його портрети видатних діячів української історії, культури та науки відзначаються реалістичним підходом і психологічною глибиною [10, с.27]. Лукавецький прагнув не лише відтворити зовнішні риси своїх персонажів, а й передати їхній внутрішній світ.

У своїй творчості художник активно звертався до українських національних мотивів. Це проявлялося як у виборі тем, так і в художніх засобах вираження. Він часто використовував елементи народного мистецтва,

особливо орнаментику, та звертався до тем героїчного минулого України [10, с. 33].

Ярослав Лукавецький також відомий своїми роботами в галузі сакрального мистецтва. Він створював релігійні полотна для церков та каплиць, особливо образи святих, які відзначаються духовністю та піднесеністю. Лукавецький також був активним педагогом, передавав свій досвід молодим художникам, виховуючи нове покоління українських митців. Його педагогічна діяльність сприяла збереженню та розвитку української школи живопису.

Лукавецький працював у важкий період, коли Західна Україна перебувала під впливом різних політичних режимів. Незважаючи на це, художник залишався вірним своїм національним переконанням і продовжував працювати, створюючи роботи, які відображали його любов до України та її культури.

Ярослав Лукавецький залишив після себе велику творчу спадщину, яка є важливим надбанням українського живопису. Його твори зберігаються в музеях та приватних колекціях Західної України і донині є джерелом натхнення для сучасних митців. Творчість Лукавецького стала важливим етапом у розвитку українського живопису XX століття. Художник зумів поєднати традиційні мотиви з модерністськими тенденціями, створюючи роботи, що мали не лише художню, але й глибоку національну цінність [10, с.17]. Його вклад у розвиток українського мистецтва залишається важливим для розуміння історії та культури України.

Денис-Лев Іванцев (1910-2003) є одним з яскравих представників сучасного мистецтва Прикарпаття, який активно працює в галузі живопису та графіки. Його творчість характеризується поєднанням традиційних українських мотивів із сучасними мистецькими тенденціями, що дозволяє

йому створювати унікальні та виразні роботи. Іванцев активно експериментує з формою та кольором, створюючи картини, що вирізняються яскравою палітрою та сміливими композиційними рішеннями [4, с.32]. Його роботи часто натхнені природою Карпат, народними традиціями та культурною спадщиною України. У своїх творах Іванцев часто використовує символічні образи та метафори, що надає їм глибшого змісту. Це дозволяє художнику зображати складні теми та ідеї, використовуючи мистецькі засоби для передачі власного світогляду.

Окрім живопису, Іванцев активно працює в галузі графіки. Його графічні твори характеризуються чіткістю ліній, контрастністю та увагою до деталей. Вони часто мають експериментальний характер і відображають інтерес художника до різних технік та матеріалів. У творчості Іванцева важливу роль відіграють українські національні мотиви [26, с.23]. Він звертається до тем народного мистецтва, історії та культури України, що робить його твори особливо близькими українському глядачеві. Художник також досліджує взаємозв'язок між традиціями та сучасністю, пропонуючи нові погляди на національну спадщину. Природа Карпат відіграє значну роль у творчості Іванцева. Вона виступає не лише джерелом натхнення, але й стає однією з головних тем його робіт. Пейзажі, натюрморти та абстрактні композиції, натхнені карпатськими краєвидами, передають красу та велич рідного краю. Іванцев активно стежить за розвитком сучасного мистецтва і інтегрує ці тенденції у свої роботи. Це дозволяє йому бути в авангарді українського мистецтва, залишаючи при цьому вірним своїм національними кореням.

Творчість Дениса-Лева Іванцева має великий вплив на мистецьке середовище Прикарпаття. Його твори виставляються на регіональних та національних виставках, де отримують високу оцінку як від критиків, так і від глядачів. Іванцев є представником нової генерації українських художників, які

з'єднує глибоке розуміння національної культури з відкритістю до глобальних мистецьких процесів [4, с.68]. Його творчість є важливим внеском у розвиток сучасного українського мистецтва, відображаючи багатогранність та динаміку сучасної української культури.

Опанас Заливаха (1925-2007) був видатним українським художником, представником шістдесятників, які відіграли значну роль у культурному та мистецькому житті України в 1960-х роках. Його творчість, глибоко закріплена в українській національній культурі, поєднує в собі національні традиції з сучасними тенденціями.

Заливаха часто звертався до тем української історії, національних героїв і боротьби за незалежність. Його твори відображають любов до України, її природи та культури. Художник активно використовував символи української культури, як-от тризуб, барви національного прапора, образи козаків та інших національних героїв. Значну роль у його творчості відіграють символічні образи, які часто були завуальовані, аби уникнути переслідувань радянською владою [1, с.69]. Художник активно експериментував з формою та кольором, віддаючи перевагу яскравим, контрастним поєднанням. Його твори характеризуються сильною експресивністю та емоційністю. За свою активну громадську позицію та відданість українській національній ідеї, Заливаха зазнав репресій з боку радянської влади. У 1965 році його було заарештовано за антирадянську діяльність і засуджено до п'яти років таборів. Після звільнення продовжував працювати, незважаючи на переслідування. Окрім станкових творів, художник створював монументальні роботи, зокрема вітражі. Відомим є його вітраж у львівському університеті, що викликав гостру критику з боку влади і був знищений у 1964 році. Заливаха залишив великий слід в українському мистецтві, ставши символом боротьби за свободу творчості та національну ідентичність [8, с.11]. Його твори й сьогодні мають велике значення для української культури.

Михайло Фіголь (1927-1999) був відомим українським художником, мистецтвознавцем і педагогом, який зробив вагомий внесок у розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті та в Україні загалом. Його творчість охоплює різноманітні жанри живопису, графіки та монументального мистецтва, а також дослідження в галузі українського мистецтвознавства.

Фіголь працював у багатьох жанрах, зокрема пейзажі та портрети, проте найбільш відомий своїми історичними композиціями. Його роботи вирізняються глибоким змістом, складними композиціями та багатством кольору. Фіголь часто звертався до тем національної історії та культури, що зображає його патріотизм і любов до рідного краю. Михайло Фіголь зробив важливий внесок у розвиток монументального мистецтва в Україні. Він був автором численних мозаїк, фресок та інших монументальних творів, які прикрашали громадські будівлі та церкви [21, с.14]. Його твори відзначаються майстерністю виконання у галузі графіки, створюючи серії ілюстрацій, плакатів та ескізів. Його графічні роботи вирізняються увагою до деталей, лаконічністю форми та точністю ліній. Вони часто мають експериментальний характер, відображаючи інтерес художника до різних технік і матеріалів. Як мистецтвознавець, Фіголь досліджував історію українського мистецтва зокрема народне мистецтво Прикарпаття. Він писав статті, монографії та проводив лекції, сприяючи збереженню та популяризації української культурної спадщини [21, с.57]. Його наукові роботи стало вагомим внеском у розвиток українського мистецтвознавства. Михайло Фіголь був також видатним педагогом. Він працював викладачем у художніх навчальних закладах, передаючи свій досвід та знання молодим митцям. Його педагогічна діяльність мала значний вплив на розвиток українського образотворчого мистецтва, виховавши ціле покоління талановитих художників. У своїй творчості Фіголь часто звертався до українських національних мотивів. Його твори відображають глибше розуміння національної культури та історії, а

також прагнення зберегти й розвивати українську ідентичність через мистецтво.

Михайло Фіголь залишив після себе багатий художній і науковий спадок, який має велике значення для української культури [21, с.77]. Його твори зберігаються в музеях та приватних колекціях, а також прикрашають громадські простори в різних регіонах України. Він став одним із тих митців, які сформували обличчя українського мистецтва ХХ століття, зберігаючи і примножуючи національну спадщину. Творчість Михайла Фіголя є важливим джерелом натхнення для сучасних митців та дослідників української культури, а його внесок у розвиток образотворчого мистецтва та мистецтвознавства робить його одним з найвизначніших представників українського культурного простору.

Олександр Коровай (1928-2011) сучасний український художник, чия творчість виділяється багатогранністю стилів та технік, а також глибоким дослідженням української національної ідентичності та культури. Його твори відображають вплив традиційного українського мистецтва, але при цьому містять сучасні елементи та інноваційні підходи до створення образів [30, с.29].

Художник активно працює в галузі живопису, створюючи картини, що поєднує реалістичні та абстрактні елементи. Він часто звертається до тем, що мають відношення до української історії, культури та природи, використовуючи яскраву палітру кольорів і динамічні композиції. Крім живопису, він займався графікою. Його графічні роботи вирізняються чіткістю ліній, експериментами з текстурами та формами. Він застосовує різні графічні техніки, створюючи роботи, які глибоко впливають на глядача своєю виразністю та точністю виконання. Як сучасний художник, Коровай також працював в сфері інсталяцій та перформансів. Він використовує ці форми мистецтва для передачі соціальних, політичних та культурних меседжів,

залучаючи глядача до активної взаємодії з мистецтвом. Однією з головних тем у творчості Коровая є дослідження української національної ідентичності. Його твори часто містять елементи українського народного мистецтва, такі як орнаменти, символи та мотиви, які він переосмислює у сучасному контексті [30, с.41]. Олександр Коровай часто експериментує з новими техніками та матеріалами, прагнучи розширити межі традиційного мистецтва. Художник активно досліджує взаємодію різних художніх форм та медіа, створюючи роботи, що відображають його новаторський підхід до мистецтва. Коровай регулярно брав участь у виставках, як в Україні, так і за кордоном. Його твори експонуються в провідних галереях та на міжнародних мистецьких формах, де вони отримують високу оцінку від критиків та широкої публіки [30, с.44].

Олександр Коровай є впливовим представником сучасного українського мистецтва. Його творчість не лише відображає актуальні питання національної ідентичності та культурної спадщини, але і відкриває нові шляхи для розвитку українського мистецтва у глобальному контексті. Художник продовжував активно працювати, залишивши великий слід у мистецькому середовищі, як в Україні, так і на міжнародній арені.

Петро Боєчко (1935-2010) український художник, графік і педагог, який зробив великий внесок у розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті. Його творчість охоплює різні жанри, від станкового живопису до графіки, а також роботу в галузі мистецької освіти. Петро Боєчко відомий своїми яскравими та виразними живописними творами, які вирізняються глибоким емоційним змістом і багатою колористикою [3]. Він часто звертається до тем природи, історії та культури рідного краю, що робить його твори особливо близькими до національного контексту. Боєчко активно працював у сфері графіки, створюючи композиції, що вирізняються чіткістю ліній і композиційною гармонією. Його графічні роботи відзначаються для поціновувачів цього жанру. Важливе місце в творчості Боєчка займають

українські національні мотиви. Він часто звертається до народних символів, традиційних орнаментів та історичних сюжетів, що зображають культурну спадщину України. Його твори є яскравим прикладом сучасного переосмислення національних традицій у мистецтві. Як педагог, Петро Боєчко зробив великий внесок у розвиток художньої освіти на Прикарпатті. Художник працював викладачем у мистецьких навчальних закладах, передаючи свої знання і досвід молодим поколінням художників [3]. Його педагогічна діяльність підтримувала формування нового покоління митців, які продовжували його традиції. Боєчко активно брав участь у виставках як в Україні, так і за її межами. Його твори виставлялися у провідних галереях, де вони здобули визнання серед глядачів та критиків. Це спричиняло підвищенню його авторитету як художника на національному та міжнародному рівнях. Творчість Петра Боєчка має великий вплив на розвиток сучасного українського мистецтва. Його твори не лише відображають національну ідентичність, але й демонструють, високу професійну майстерність та новаторський підхід до традиційних жанрів [3]. Боєчко є важливою фігурою в українському художньому середовищі, чії роботи залишають помітний слід в історії мистецтва.

Ярема Оленюк (1940) український художник, відомий своєю активною творчою діяльністю у сфері живопису та графіки. Його твори відзначаються поєднанням традиційного українського мистецтва з сучасними тенденціями, що робить його творчість унікальною та впізнаваною.

Ярема Оленюк створює яскраві та виразні живописні твори, які вирізняються глибоким емоційним змістом та багатством кольорової палітри. Він активно працює в жанрах пейзажу, портрету та абстракції, часто звертаючись до тем, що зображають українську природу, культуру та історію. Оленюк також проявив себе як талановитий графік. Його графічні роботи вирізняються чіткістю ліній, увагою до деталей та експериментальним

підходом до форм. Художник використовує різноманітні техніки, створюючи унікальні композиції, що відображають його мистецьке бачення світу. У своїй творчості Оленюк часто звертається до символічних образів та метафор, що надає його творам багатшарового змісту. Це дозволяє йому передавати складні ідеї та концепції через мистецькі засоби, роблячи його творчість особливо глибокою та змістовною [24]. Важливою складовою творчості Оленюка є його звернення до українських національних мотивів. Художник активно досліджує та інтегрує у свої твори народні орнаменти, історичні сюжети та культурні символи, зберігаючи та популяризуючи українську спадщину. Оленюк не боїться експериментувати з різними стилями та техніками, що робить його творчість динамічною і сучасною. Він часто шукає нові форми вираження, адаптуючи традиційні мистецькі прийоми до сучасного контексту. Художник активно бере участь у виставках в Україні та за її межами. Його твори здобули визнання на багатьох міжнародних формах де отримали високу оцінку від мистецтвознавців та глядачів. Оленюк є активним учасником художніх процесів, часто представляючи нові роботи та проекти.

Творчість Яреми Оленюка є значним внеском у сучасне українське мистецтво. Його твори відображають багатогранність і динамізм української культури, поєднуючи традиції з новаторським підходами. Художник залишив великий слід у мистецькому середовищі, зберігаючи і розвиваючи національні цінності через свою творчість [24].

Прикарпаття завжди славалося своїм багатим народним мистецтвом – різьблення по дереву, гончарством, писанкарством, вишивкою, що також мало великий вплив на образотворче мистецтво регіону. Народні мотиви, техніки та кольорова гамма часто переплітається у творах професійних художників цього регіону. У XX столітті на Прикарпатті виникають різні мистецькі об'єднання та спілки художників, що сприяли розвитку місцевого мистецтва [24]. Важливу роль у підготовці нових поколінь митців відіграли художні школи, інститути,

які мали вплив на художнє життя регіону. Розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті в XX столітті був багатограним процесом, що зображав складну історію регіону, його національні традиції та прагнення до збереження культурної ідентичності.

Розвиток образотворчого мистецтва на Прикарпатті в XX столітті тісно пов'язаний із культурними та політичними подіями в Україні. Прикарпатські художники впроваджували модерністські та народні мотиви, активно брали участь у національному русі. У радянські часи їхня творчість зазнала впливу соціалістичного реалізму, але зберегла національні риси. Після здобуття незалежності України художники почали експериментувати зі стилями і техніками, розвиваючи місцеві традиції. Внесок таких митців, як Осип Сорохтей, Ярослав Лукавецький та інших, став важливим етапом у розвитку української культури.

2.2 Біографія та культурно-освітня діяльність М.Варенні.

Зовсім недавно в Івано-Франківську проживав відомий художник і педагог Микола Варення, відомий на Прикарпатті та в Україні. Його життя було насичене подіями і подорожами по різних куточках України та світу. Особливе місце в серці художника займають Карпати, де він знайшов натхнення для своєї творчості і присвятив їм своє життя (рис.2.2.1).

Микола Варення народився на Луганщині. У своїх спогадах він регулярно згадував своє дитинство в селі Калинове Попаснянського району. Він народився 7 листопада 1917 року у великій родині гірника, де батько з матір'ю важко працювали, щоб забезпечити сімох дітей їжею та одягом. Незважаючи на складні умови, всі діти отримали освіту. Матеріальні труднощі не завадили маленькому Миколі зберегти почуття прекрасного і бажання створювати навколо себе красу.

Талант хлопчика проявився дуже рано, ще у його перших роках життя, коли він вміло користувався вугликом. Батько не міг забезпечити йому достатньо олівців і часто сварив сина за те, що той всюди малював. Проте Микола зберіг захоплення і з роками воно тільки ставало сильнішим. Точний момент, коли його полонила муза, важко визначити. Можливо, це сталося в той час, коли він перший раз з батьком зайшов у шахту, сподіваючись на зустріч з чорним царством темряви, але раптом відкрив для себе чарівний світ кольорів і відтінків.

Хлопчик навчався в семирічній школі, де його вчителі одразу помітили творчі здібності.

Далі – Кадіївський гірничий технікум був обраний з численних причин. Як зазначив митець, головна мотивація полягала в близькому розташуванні, знайомому для місцевих мешканців фаховому напрямку і гарантованому заробітку [38].

Звичайно, батьки прагнули, щоб їхні діти мали стабільний дохід і кращі умови, ніж вони. Однак студент відчув відразу, що обраний шлях не його справа, він вивчав предмети, які йому були не цікавими, адже професія макмейдера зовсім його не приваблювала.

У кожної людини своя доля, яку неможливо змінити. В тому технікумі, можливо, не випадково була студія образотворчого мистецтва, і майбутній художник одразу в ній зареєструвався.

Ймовірно, цей справжній педагог інтуїтивно відчув і побачив, що перед ним майбутній професійний майстер. Тому одного разу Микола Олександрович порадив учневі покинути технікум і серйозно зайнятися улюбленою справою. «Добувати чорне золото і дарувати людям тепло – це потрібна справа»- сказав якимось учителем [35, с.4].

Для того, щоб стати майстром, потрібно мати професійні образотворчі знання та вміння. Таким чином, за допомогою свого наставника Микола почав заробляти гроші на подорож і поїхав до Одеси, де без особливих зусиль вступив до державного училища імені Грекова в 1936 році. В училищі його викладачами були відомі художники Буковецький і Бернадський, скульптор Тернер, а також професором Мучнік і Крайнів [11, с.4].

На жаль, Миколі Романовичу не довелося закінчити Одеське училище, оскільки у 1940 році, коли він був на останньому курсі, його призвали до армії. [38] Він потрапив до 95-го окремого полку зв'язку в Борбуйську, Біларусь. Там він відпрацював військову службу і став військовим зв'язківцем. У цей період війни, яка була несправедлива, жорстока та руйнівна, змінила його життя, не жаліючи нічого святого чи світлого.

Протягом усієї війни Микола Варення залишався активним учасником оборони Батьківщини. Доля дозволила йому вижити і продовжити створювати прекрасне для суспільства і майбутніх поколінь. Навіть у тяжких умовах війни він зміг творити нові, унікальні композиції, відмінні від усього, що він пережив раніше. Його військовий альбом постійно поповнювався фронтовими епізодами та портретами бойових товаришів [13, с.7]. Цей дивовижний альбом, зібраний з малих аркушів паперу, дивом зберігся до сьогоднішнього дня.

Переглядаючи цей альбом, стає очевидним, що Одеське училище наділило сільського хлопця глибокими знаннями. Особливо цікавими та майстерно виконаними є портрети його товаришів. У кожному зображенні бійця відчутна особистість та індивідуальність. Художник вдало підкреслював ті риси, що робили кожную натуру унікальною.

Під час війни художник познайомився зі своєю майбутньою дружиною Анастасією, яка також була радисткою і служила разом з ним. Тому не дивно, що в альбомі зустрічається велика кількість її зображень. Товариші

охоче позували молодому художнику в ті моменти, коли бої зупинялися. Художник показав нам, що й під час війни солдати знаходили час для читання книг і проявляли інтерес до літератури [13, с.7].

Під кінець війни Микола опинився в Ірані, куди його відправили разом із військовою частиною. У цей період бойові дії вже не відбувалися, що дозволяло йому створювати нові замальовки. Він малював багато пейзажів іранських краєвидів, в тому числі сільські вулички селища Астари.

Незабаром настає час перемоги. У 1946 році Микола Варення йде у відставку. За його військові заслуги його відзначають орденом Вітчизняної війни та численними медалями. Людина, яка пережила страшну і жорстоку війну, ніколи не забуде цих років. Пізніше під впливом воєнних спогадів художник створює прекрасні картини, присвячені незабутнім сторінкам, написаних кров'ю і мозолистими руками захисників землі, які жертвували своїми життями заради миру і щастя.

Після війни, незважаючи на підірване здоров'я, бажання Миколи Романовича малювати не тільки не зникло, але й спалахувало з новою силою, а його цікавість до знань і їх втілення у живописній творчості залишалася незмінною. Лише після завершення війни Микола Варення зміг повністю присвятити себе мистецтву. В 1946 році, після демобілізації, майбутній художник успішно склав іспити до Ленінградського інституту живопису, скульптури й архітектури імені І.Ю.Рєпіна Академії мистецтв СРСР [38]. На екзамені він представив комісії всі свої фронтові альбоми, які сильно вразили екзаменаторів своїм художнім висловом і талантом майбутнього студента.

Тепер у Миколи Варенні відкрилися нові можливості: доступ до галерей Ермітажу, навчання під керівництвом відомих майстрів академії та відвідування виставок у мистецькому середовищі. Микола Романович мав можливість побачити і вивчити шедеври світового образотворчого мистецтва,

проаналізувати твори відомих художників, як вітчизняних, так і зарубіжних. Це, ймовірно, ще більше сприяло його творчому розвитку. У 1952 році під час навчання в академії Микола готувався до захисту дипломної роботи, яка мала назва «На колгоспній птахофермі» [6, с.155]. Він виявив велику наполегливість у досягненні цієї мети, демонструючи «професіоналізм і ліричність у відтворенні своїх спогадів дитинства через образ «улюблених півників». Вже у своєму першому особистому творі він засвідчив свою талановитість як художник.

Після завершення навчання в Академії мистецтв Микола Романович почав працювати у Ленінградському художньому фонді. Проте він не мав своєї власної квартири або ательє, що ускладнювало його творчий процес. В 1952 році він зустрів свого колегу О. Соломченка, який тоді був директором Косівського училища декоративно-прикладного мистецтва. Саме він запропонував Миколі Романовичу викладати живопис, рисунок і композицію у цьому училищі, на що він погодився [38]. Так розпочалася його педагогічна діяльність, яка тривала аж до останніх його днів. З цього моменту можна сміливо говорити про новий етап у творчості майстра. У 1952 році Микола Варення, разом із дружиною та дочкою, переїхав у Косів на Гуцульщину, де став першим викладачем з вищою освітою у цьому училищі. Знайомство з майстрами Косівщини дуже вплинуло на його творчий шлях [38].

Чарівна природа та казкова краса Карпат, глибока ментальність гуцулів і неперевершена майстерність народних ремісників настільки вражали Миколу Романовича, що вони назавжди захопили його талант і надихнули на розширення спектру своєї творчості. Художник розпочинає працювати у різних жанрах: портрети, пейзажі, натюрморти, відкриваючи себе як майстра тематичної картини. «Цей край має унікальну творчу ауру. Порівняно з іншими регіонами України, він справді надзвичайно багатий – природно, історично, етнографічно, наповнений народними традиціями та екзотикою», - так

висловлювався Микола Варення [45, с.19]. Його полотна говорять самі за себе, зображаючи все те, що він бачив і вивчив на землі гуцулів.

Микола Романович регулярно відвідував гори, де знайомився з місцевими мешканцями, спостерігав за їхнім повсякденним життям, трудовими буднями, традиціями та культурною, щоб знайти ідеї для своїх картин.

Вміння відтворювати найяскравіші моменти життя, конкретизувати їх у виразних художніх образах і відтворювати глибокий психологічний стан та внутрішні переживання персонажів є особливістю його творів, такі як «На Косівському базарі» (1951), «Щасливі чорногорки» (1972), «Господарі полонини» (1975), «Святкова Верховина» (1972), «Гуцульщина – край мистецтва» (1977), «Гуцульський ярмарок» (1957) та інші [38].

З 1952 по 1958 роки Микола Варення активно представляє свої твори на восьми виставках, що стали відмінними прикладом його таланту та творчої особистості. У 1958 році його прийняли до членів Спілки художників СРСР, і з того часу він став постійним членом правління обласного відділення цієї організації. Неодноразово він обирався головою творчої секції та головою художньої ради.

Микола Варення часто виявляв зацікавленість історією Прикарпаття. Під час її вивчення автора не залишали байдужими неспокійні події минулого, що залишилися в пам'яті багатьох.

У 1961 році Микола Романович переїжджає до Івано-Франківська, де продовжує свою творчу та педагогічну діяльність [38]. Він отримав пропозицію працювати в дитячій художній школі, де пізніше став директором.

Микола Варення показав шлях у мистецьке життя для багатьох своїх учнів, які згодом стали відомими художниками. Він щедро дарував їм

«прекрасне, мудре, вічне», закладаючи основи живопису і рисунку в юних серцях [39, с.14].

Микола Романович вкладав багато робочого часу та зусиль у художню школу. Відомий зі становищем, він намагався всіма можливими способами його покращити. Подорожуючи до інших міст та країн, він завжди пам'ятав про своїх учнів. Із Петербурга, Харкова та інших місць він привозив до школи папір, фарби, пензлі, яких завжди не вистачало. Він власноруч виготовляв наочні матеріали та методичні стенди, залучаючи до цього учнів [40, с.5]. Художник також передавав свої картини школі, щоб діти могли їх вивчати та навчатися образотворчому мистецтву. Демонструючи свої роботи він завжди використовував індивідуальний підхід до учнів, оцінюючи їхні здібності та працьовитість.

Микола Романович демонстрував глибокий інтерес та увагу до своїх учнів. Він пишався їхніми досягненнями у мистецтві. Вчитель особисто знав кожного з них: Гнатюка, Каспрука, Овчарка, Басюка, Чазова, Михнюка, Федорівку, Лободу, Прокопіва, Сарапіна, які живуть і працюють в Івано-Франківську [19, с.8]. Інші випускники розселились по всій Україні. Більшість з них є членами Національної спілки художників України та часто беруть участь у обласних, республіканських та міжнародних виставках. Вони заслуговують на високе визнання у своїй галузі.

Микола Романовича завжди цікавила педагогічна діяльність. Він був готовий ділитися своїми художніми знаннями та передавати досвід уміння своїм учням, які прагнули присвятити себе мистецтву. В 1993 році заслуженого художника України Миколу Варенню запросили на посаду доцента художнього факультету Прикарпатського університету ім. В. Стефаника для викладання живопису і рисунку усім студентам.

Коли журналістка запитала Миколу Романовича, чи не відчуває він втомлюваність від своєї педагогічної роботи, що часто буває невдячною та складною, він відповів: «Ця робота ніколи не втомлювала мене. Я люблю своїх студентів і з великим задоволенням спілкуюсь та працюю з ними [47, с.7]. Студент для мене – це молодець, якого потрібно постійно підтримувати, щоб він розвивався і набував навичок для подальшої творчості на високому рівні».

Микола Варення часто цілковито віддавався своїй роботі. Він створив і розробив спеціальну серію академічних наочних робіт для студентів художніх університетів. Він прагнув допомагати всім студентам, навчав їх охайності та старанності у виконанні завдань, сам служив прикладом працьовитості. Вільний час він витрачав на малювання ескізів, огляд альбомів видатних художників, демонструючи, що навчання – це постійний процес, навіть для заслуженого художника.

Микола Романович проявляв такт і терпіння у стосунках зі студентами, ніколи не підіймав голос, завжди слухав їх і надавав корисні поради. Він поважав кожну особистість, не нав'язував своїх поглядів. У процесі навчання використовував індивідуальний підхід під час оцінювання завдань. Якщо студент проявляв ініціативу, старання і слухав порад, він міг отримати вищу оцінку, враховуючи їх здібності та наполегливість [42]. Перед виставленням оцінки Микола Романович аналізував роботу під час спільних обговорень, вказував на недоліки та можливі шляхи їх виправлення, що дозволяло студентам чітко розуміти, за що вони отримали певну оцінку.

У своїх творчих роботах викладач ніколи не нав'язував своїм учням своїх композиційних рішень; він лише давав поради щодо кращого втілення їхніх задумів. Він пояснював тему, методи зображення, вказував на помилки, проте завжди поважав творчу індивідуальність та образне мислення молодих художників. Таким чином, найбільш ефективним засобом впливу на учнів було

його підтримуюче ставлення до їхньої творчості, без нав'язливого керівництва.

Доля дала йому можливість відвідати Іран, Болгарію, Румунію, Італію, Кубу, а також здійснити круїз по Середземному морю.

Микола Варення говорив, що для художника завжди важливе розширення свого світогляду. Щоб у своїх роботах передати навколишній світ об'ємними, широкими образами, потрібно активно подорожувати.

На протязі багатьох років він успішно поєднував творчість і педагогічну діяльність. Художник мав унікальний талант викладати і передавати все, чим була насичена його мистецька палітра. До самого кінця свого життя Микола Варення продовжував творити і навчати. Але час немає зупинки. У червні 2001 року він пішов з життя через тяжку хворобу. Протягом усього свого творчого шляху він прагнув втілювати красу і висвітлювати прекрасний Прикарпатський край і його жителів.

Життя і творча діяльність Миколи Варенні – це яскравий приклад незламного духу митця, чия пристрасть до мистецтва переплетена з глибоким розумінням людської природи. Народжений у сім'ї гірника на Луганщині, він не лише відкрив свій талант до малювання, а й вмів черпати натхнення з навколишнього світу, зокрема з карпатських пейзажів. Варення став свідком важливих історичних подій, зокрема Другої світової війни, що знайшло своє відображення в його фронтових альбомах, які стали не лише художніми, а й документальними пам'ятками часу. Його твори насичені емоціями, передають глибокі переживання та людську індивідуальність. Як педагог, він щедро ділився знаннями та досвідом, залишаючи по собі покоління натхнених учнів. Таким чином, спадщина Миколи Варенні продовжує жити, надихаючи нові покоління митців та шанувальників українського мистецтва.

РОЗДІЛ III. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТВОРЧОСТІ М.ВАРЕННІ.

3.1 Сюжетно-тематичні картини, натюрморти та пейзажі у творчості Миколи Варенні.

У 1961 році Микола Варення переїжджає до Івано-Франківська. Навіть працюючи на педагогічній ниві, художник ніколи не залишає творчість. Його юнацька мрія – дарувати людям красу – підштовхує його до нових досягнень. [17, с.74]. Саме на Прикарпатті він самостверджується як живописець. Карпати приваблюють його не тільки оригінальними образами та побутом гуцулів, а й історією Гуцульщини, яку він досліджує, створюючи чудові сюжетні полотна.

В Івано-Франківську працювали художники, які створювали сюжетні твори, зокрема М. Фіголь. Однак Микола Варення виділявся як представник міцної академічної традиції. Він часто їздив у гори, спілкуючись із старими гуцулами та уважно вислуховуючи їхні спогади. Захоплені розповіді старожилів про важкі часи їхнього краю стали основною його жанрового і глибоко драматичного твору «З минулого Карпат»(1964) [34, с.4], (рис.3.1.2).

На картині з'являються двоє персонажів: сивий гуцул-музика, що нагадує молоко, та маленька дівчинка. Старий, з незрячими очима, вдивляється в темне, безнадійне небо, яке відображає тяжке життя багатьох бідняків. Його душевний біль і смуток виявляються у жалобному звучанні струн цимбалів, на яких він грає своїми худими, жовтими пальцями. Не менш драматично виглядає дівчинка-сирота, яка злякано притискається до старця, шукаючи у нього захисту і тепла. У її очах читається розпач і страх перед невідомим майбутнім. Вечірнє світло висвітлює їх самотні фігури, виринаючи їх із темряви, що ще більше підсилює пригнічений настрій твору. Вся картина наповнена символікою: старець може символізувати минуле, тоді як дівчина,

осяяна світлом, символізує надію на те, що наступні покоління змінять тяжке життя народу та покладуть край несправедливості.

Широка техніка письма та стримана палітра кольорів зображують загальний настрій картини. Художник вміло формує деталі композиції, не занурюючись у дрібниці, а скоріше узагальнюючи їх. Успішно продумана гра світла і тіні акцентує найважливіші моменти сюжету: обличчя старця, його руки та фігурку дівчинки. Ця картина була представлена у Львові на Зональній художній виставці в 1964 році, приуроченій до 25-річчя воз'єднання Західних областей України.

Мистецтво Миколи Варенні вирізняється реалістичними підходами. Він не експериментує з фарбами, матеріалами чи техніками, проте в його живописних полотнах, акварелях, рисунках та ліногравюрах відчувається рука майстра, який усвідомлює цінність свого таланту, має власні естетичні принципи і слідує своєму творчому шляху. Його твори тісно пов'язані з Карпатами та життям регіону. Реалістичне мистецтво художника є гуманістичним і багатоплановим у композиції [18, с.8] .

Твори Варенні – це пристрасні розповіді про події та людей праці, що зворушують серце і уяву. Микола Романович глибоко переосмислював історію Прикарпаття та його сучасність, вивчаючи побут гуцулів. Це надихало художника створювати величні тематичні картини, які вирізняються соціальною насиченістю та чіткою ідейною спрямованістю [28, с.5]. Автор мав допитливий, мудрий і доброзичливий погляд, спрямований на сьогоденний день. Найбільше його цікавить людина і її внутрішня та зовнішня краса. Протягом 70-80х років Микола Романович створив ряд значущих полотен, таких як «Святкова Верховина» (1972), «Щасливе материнство», (1972) , «Господарі полонини» (1975), «Гроза наближається» (1984) та інші. Художник досліджує тему мирного життя і праці горян, яка стає однією з основних у його

творчості . Він подає окремі епізоди з життя гуцулів як вічні живі сторінки їхньої діяльності (рис.3.1.3, 3.1.4, 3.1.5, 3.1.6).

Твір «Господарі полонини» прославляє велич людей праці, незалежно від їх заняття. Фігури героїв розміщені на передньому плані, заповнюючи весь простір полотна. Можливо, автор прагнув підкреслити важливість тих, хто працює заради інших, прославляючи працьовитість українського народу. Герої картини – це мужні люди з чистими помислами, в їх спокійних позах і сильних руках відчувається впевненість і гордість за свою професію. Щоб посилити їх велич, автор знижує лінію горизонту, створюючи враження, що люди ніби стоять на вершинах гір, а природа підкоряється їм. Робота вражає своєю монументальністю. Фігури освітлені вечірнім сонцем, яке огортає їх теплом. Кожен герой задумався, можливо про те, що корисного вони зробили за день, або про тих, хто чекає їх вдома.

Також є картина «Гроза наближається» на ній зображено сільська сцена під час наближення грози. Селяни поспішають завершити свою роботу на полі, збираючи сіно у великі стоги. Центр композиції займають величезні копиці сіна, які вони намагаються швидко завершити перед початком негоди. Один з чоловіків стоїть на вершині стога, трамаючи довгу вилачку, інший піднімається, допомагаючи йому.

Темні, важкі хмари насуваються на тлі картини, створюючи відчуття напруги і очікування бурі. Контраст між світлом на передньому плані і темрявою на небі акцентує неминучість природного явища. На лівому плані картини ще видніється спокійний пейзаж з жінками, які ведуть за собою воли, навантажені сіном, але з кожною хвилиною гроза наближається.

Автор чудово передав драматизм моменту: відчуття поспіху і тривоги селян, які намагаються завершити роботу перед стихією. Незважаючи на невтомну працю людей у гармонії з природою.

Микола Варення вміє уважно спостерігати та аналізувати навколишню реальність, реалістично відображаючи її на полотні і передаючи свої враження глядачеві [34, с.4]. Кожен художник у своїй творчості хоча б раз порушує тему материнства (як, наприклад, у роботі Й. Бокшая «Материнство»). Микола Варення не став винятком: у 1972 році він створив прекрасне, дещо філософське полотно «Щасливі чорногорки» (також відоме як «Щасливе материнство») [36, с.4].

На картині зображені три жінки-матері, які тримають на колінах маленьких дітей. Обличчя чорногорок випромінює доброту та лагідність, з ледь помітною ніжною посмішкою. Вони створюють відчуття захищеності від усього негативного. Художник зобразив дітей різного віку: одна молода мати обіймає загорнуте у пелюшки немовля, що є найціннішим для неї. На руках іншої жінки сидить дитина, яка можливо, тільки-но зробила свої перші кроки, уважно спостерігаючи за навколишнім світом. Третя дитина – старший хлопчик у вишитій сорочці, посміхається і дивиться на немовля.

Художник прагне показати, що кожна жінка, яка народжує дитину, є найщасливішою людиною у світі. Мати дарує нам життя, вказує шлях, навчає любові та справедливості. За це їй слід віддячити взаємністю та повагою. Ця композиція нагадує груповий портрет: жінки в білих вишитих сорочках яскраво виділяються на темному фоні гір. Художник використовує чисті кольори холодної палітри, які передають відчуття свіжості гірського повітря. Він порівнює силу Карпат із потужністю материнської любові.

Перебуваючи в гуцульських селах, художник ретельно досліджував звичаї та традиції місцевих жителів, які вразили його своєю різноманітністю та глибиною коренів [43, с.4]. Микола Романович часто відвідував весілля горян, що надихнуло його на створення кількох картин на цю тему, а саме «Святкова Верховина» (1972), «Весілля взимку» (1992), «На весіллі» (1994) та «Через новий поріг» (1996). «У щедрій прикарпатській землі є якась незвичайна сила:

славна її історія, прекрасний фольклор, мелодійна мова, звичаї та обряди, гарні жінки і сильні чоловіки...» Цей настрій відтворений у його найвідомішій картині «Святкова Верховина», що наповнена радісними, святково вибраними гуцулами [47,с.7], (рис.3.1.7, 3.1.8, 3.1.9).

На передньому плані зображена весільна процесія. Молода пара разом із старостами верхи на конях в'їжджає до села. Усі вбрані в яскравий національний весільний одяг, що виблискує кольорами гуцульських вишивок. Наречених зустрічають батьки, які тримають на рушнику хліб і сіль. Їхні обличчя випромінюють радість і хвилювання, що цілком природно в такий святковий момент. На далекому плані можна побачити типове тріо гуцульських музик, часто присутніх у народних розписах: скрипаля, цимбаліста та барабанщика. Позаду них скупчилися численні глядачі та гості, що прийшли привітати молодят.

Композиційно картина є досить динамічна і емоційна. Колона вершників створює ритмічний вихор, який надає руху всій картині. Твір багатоплановий, кожен план чітко проглядається і складається з рядів персонажів. Микола Варення майстерно передав радісну і святкову атмосферу гуцульського весілля у Верховині, застосовуючи яскравий та насичений колорит. Кольорова гамма і лінійний ритм композиції наділяють картину декоративною виразністю. Картина «Святкова Верховина» була удостоєна нагороди Академії мистецтв у 1973 році.

Картина «Весілля взимку» вражає своєрідним і цікавим кольоровим рішенням, відображає сільське весілля взимку. Сцена наповнена атмосферою святкової події, що відбувається на сільському подвір'ї. Жінки одягнуті в пишні спідниці, вишиті сорочки і хутряні жилети, а чоловіки в капелюхах та теплих плащах.

Фон картини прикрашений сніговими хатами, підкреслюючи зимову пору. Попри холод, настрій весілля теплий та радісний, що підкреслюється яскравими елементами одягу та святковою атмосферою. Люди збираються на урочистість, щоб відсвяткувати важливу подію – весілля. Твір чудово передає атмосферу сільського життя та колективної радості.

Особливу увагу привертає стиль митця, де кольори зимового пейзажу гармонійно поєднуються з яскравістю традиційного одягу, створюючи яскравий контраст [43, с.4].

Ще одна картина «На весіллі» має схожий композиційний задум, зображені святково одягнені люди, що святкують весілля, але подія відбувається в літку. Микола Варення відобразив момент, коли чоловік і дружина вітають наречену. Художник навмисно розташував гостей спиною до глядача, щоб зосередити увагу на обличчі нареченої, яке випромінює радість і хвилювання. Цей акцент підкреслюється її головним убором, вишитим золотими лелітками, що сяє на сонці. Насичений жовтий колір додає композиції яскравості. Художник детально передає форми маленькими мазками, створюючи відчуття простору і матеріальності.

Картина «Через новий поріг» виконана в більш декоративному стилі. Полотно насичено наповнено різноманітною орнаментикою килимів і вишивок. Композиція є статичною і частково симетричною: зліва розташована молода пара, а справа – батьки з хлібом і сіллю. Така лінійність і декоративність характерні для творчості художника 90-х років. Водночас робота вирізняється багатством орнаментів, що свідчить про глибоке знання автора традиційного гуцульського вбрання та його оздоблення.

Микола Варення регулярно звертався до історії, часто переплітаючи її з легендами українського народу [37]. До таких творів відносяться «Роксолана» (1997), «Епоха Данила Галицького» (1997), «Тривожна ніч. Данило

Галицький» (1997) [37], (рис. 3.1.10, 3.1.11, 3.1.12). Ці твори відображають напружені моменти нашої історії. Вони наповнені великими постатями, близькими до глядача, оголеними почуттями та драматичними взаєминами персонажів. Усі ці характеристики творчого стилю Микола Варення формують цілісну художню концепцію, що вражає своєю послідовністю та відвертістю.

Митець присвятив багато своїх творів темі Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Особливо він зосередився на правлінні князя Данила Галицького, важливої постаті, що керував Західною Україною [38].

Картина «Тривожна ніч. Данило Галицький» сповнена емоційної напруги. На передньому плані зображений князь Данило, його сивина контрастує з темним нічним небом. Його обличчя виражає глибоке занурення в роздуми про те, що принесе наступний день для війська та чим закінчиться червоний бій. Незважаючи на свій вік, він ще має силу протистояти ворогу, про що свідчать його великі та могутні руки. Пейзаж також відіграє значну роль у створенні атмосфери: важкі храми закривають місяць, а глибокий ультрамариновий фон підкреслює тривожний настрій картини.

Тема князя Данила Галицького також представлена в картині «Епоха Данила Галицького». Цей декоративно-графічний твір відображає процес збору війська для захисту кордонів держави від ворогів. Композиція картини вражає своєю цікавістю: ритмічні ряди солдатів гармонійно чергуються з непропорційними постатями вршників. У правому куті зображений князь у військових обладунках, а біля нього розвівається прапор із Змієборцем. Щоб збалансувати композицію, в лівому куті митець додає характерну для епохи дерев'яну архітектуру. Кожна площина картини прикрашена дрібним орнаментом, що надає твору декоративного звучання.

До цієї серії варто віднести і твір «Роксолана», хоча вона ближча до портретного жанру, ніж до тематичної роботи. Цей твір розповідає про

легендарну Роксолану, українську дівчину, яка була захоплена турками і ставши царицею, всіма силами визволяла свій народ з чужини. Художник по своєму зобразив Роксолану як мужню, сильну жінку з королівською поставою, яка в душі ніколи не підкорилася загарбникам. Її зосереджений, суворий, погляд підкреслює стійкість характеру. Фігура Роксолани підноситься над силуетами мусульманських храмів, а на фоні цієї суворості ніжно рухається її жіноча рука.

Також є цікава картина «Повернення Данила Галицького з походів» відображає урочисту і величну подію в історії Русі, коли князь Данило Галицький повертається додому після успішних військових походів. Центральна частина композиції акцентується на фігурі князя. Шоломи і обладунки, воїнів, прикрашені яскравими кольорами і візерунками, що зображує статус і могутність князя та його воїнів (рис.3.1.13.).

Картина насичена динамікою: військо у великих кількостях рухається до фортеці, яку видно на задньому плані. Кіннотники в бойових обладунках тримають яскраво прикрашені щити та бойові стяги, що додає композиції урочистості. У війську помітно різноманітність – різні за статусом війни, а також їхнє оточення, яке свідчить про культурну і соціальну багатогранність тієї епохи.

На схилах фортеці зібралися люди: одні зустрічають князя з повагою, інші ведуть розмови або спостерігають за подією. Їхній одяг багатий на деталі, вишитий в традиційних стилях, що підкреслює урочистість моменту. Фортеця, зображена на тлі, є символом міцності та стабільності князівства, а зелені пагорби і архітектура на горизонті доповнюють історичний контекст.

Колорити картини насичений яскравими і теплими відтінками, що створює відчуття тріумфу і гордості. Микола Варення майстерно передає

атмосферу середньовічної величі, багатства культури і військової могутності часів Данила Галицького.

Окрім легенд, художник також звертається до філософсько-психологічних тем, що згодом втілює в змістовному триптиху «Доля людини» (1989) [19, с.8]. Ця картина має трагічний зміст і базується на фактах людських долі, які неодноразово зустрічалися з труднощами на чужині. В одній з частин зображено момент зустрічі жінки і її чоловіка, що повернувся з заробітків; вони обнялися, стоячи на колінах, радіючи зустрічі, хоча ніхто не знає, чи була ця подорож успішною. Фігури зображені на темному фоні, що підкреслює драматизм ситуації. Інша частина показує, як українці, зокрема гуцул з топірцем, сумують за Батьківщиною на чужині. Сумний чоловік сидить посеред екзотичних рослин, бажаючи замість них бачити тополі та кущі калини. Незважаючи на причини від'їзду, рідна земля залишається найчарівнішою.

Микола Романович також створив цикл робіт на тему Великодніх свят, включаючи «До церкви» (1993), «Пасхальний дзвін» (1994) та «На Великдень» (1996) (рис.3.1.14, 3.1.15, 3.1.16).

Цікава є картина «До церкви», яка має багато спільного з картиною С.Васелівського «На Гуцульщині». Обидва полотна зображають одну і ту ж церкву в аналогічному ракурсі, а також юрбу людей, що прямують до цієї характерної дерев'яної споруди Гуцульщини. При цьому між ними є різниця в живописній манері: С.Васелівський більше зосереджується на деталях і використовує дрібніший мазок, тоді як Микола Варення працює у власному стилі, використовуючи широкі, яскраві мазки, які щільно лежать на полотні. Він також зблизив гуцулів до переднього плану.

Захоплює своєю чіткістю силуетів витончених фігур гуцулів і картина «На Великдень». Люди зображені на тлі яскраво-золотого сходу сонця,

промені якого, здається, виходять за межі картини. Живопис має помітну фактуру, пастозність і виконаний у теплих відтінках.

Картина «Пасхальний дзвін» (1994) відображає весняний день на селі, коли люди, одягнені в традиційні вишивані костюми, йдуть до церкви на святкування Великодня. На першому плані дві жінки йдуть стежкою через поле, прикрашене квітами. Вони несуть кошики, прикриті вишитими рушниками, що символізують великодні страви, підготовлені для освячення. Вбрання жінок багатий на орнаменти, що підкреслює народні традиції та повагу до свят.

Навколо видніються берези з яскраво-зеленим листям, що створюють атмосферу весняної свіжості та відродження. На задньому плані зображена дерев'яна церква, куди прямують інші селяни. Біля церкви вже зібралася група людей, що означає на підготовку до урочистого богослужіння. Дерев'яний паркан і традиційна архітектура підкреслюють простоту й гармонію сільського життя.

Цей твір наповнений світлом і спокоєм, передає атмосферу радості та духовного піднесення, пов'язаного з Великднем. Вона демонструє єдність людей з природою і їхніми віковими традиціями, що робить сцену теплою та щирою.

Картина «На Великдень» (1996) зображує важливий момент великоднього святкування — освячення пасок та писанок. На передньому плані стоять селяни в традиційному українському вбранні, кожен з яких тримає в руках святкову страву. Молода дівчина та юнак несуть тарілки з великодніми пасками та яскравими писанками — символами життя, відродження та надії.

Вбрання героїв картини багаті на вишиті орнаменти, що підкреслює їхню культурну приналежність та духовний зв'язок з традиціями. Особливо виділяються головні убори, що підкреслюють святковість події. Золотистий

фон картини створює відчуття світла і тепла, яке символізує духовну радість і надію, що приходить з Великоднем.

Важливим акцентом є простота та урочистість моменту, коли люди йдуть до церкви, щоб освятити страви. Це підкреслює глибокий духовний сенс свята, коли кожен бере участь у спільній молитві та традиціях. Картина передає спокій, гармонію та вічність великодніх обрядів, які є значною частиною народного життя.

Микола Варення, створюючи свої твори, завжди глибоко усвідомлював задум, адже добре знав тих, про кого розповідав у своїх живописних полотнах. Його чуттєве сприйняття відтворюваної реальності, досконале знання характерів і життєвих шляхів героїв, а також розуміння різних аспектів їхнього життя дозволяють йому відтворювати неповторні образи, що залишаються в пам'яті надовго [15, с.4].

У своїй художній діяльності Микола Варення велику увагу приділив натюрморту. Цей жанр є одним із самостійних напрямків образотворчого мистецтва, де через предмети передаються різні аспекти життя. Натюрморт у живописі передає радість життя та спонукає милуватися красою фруктів, овочів, квітів, блиском скла, текстурою дерева і формами простих предметів. «Як і портрет чи пейзаж, натюрморт має свої особливі засоби впливу на емоції та думки глядачів [14, с.4]. Безумовно, зображення людини з її складним внутрішнім світом або різноманітні пейзажі надають художнику більше можливостей захопити та зворушити глядача, ніж зображення неживих предметів.» Натюрморт демонструє, що в живописі зміст твору визначається не тільки тим, що зображено, а й тим, як саме це виконано. Часто в натюрмортах зустрічаються побутові предмети (що характерно для творів Миколі Варенні), які самі по собі не мають особливої естетичної привабливості. Проте кожен з цих предметів має своє практичне значення, і,

приділивши йому увагу, можна викликати спогади про ситуації, в яких він використовується.

Натюрморти Миколи Варенні відзначаються особливою увагою до предметів повсякденного вжитку, декоративного мистецтва, а також квітів, овочів і фруктів [36, с.4]. Незалежно від того, що художник обирає для зображення, він демонструє витончений смак і такт, майстерно підбирає найцікавіші ракурси та гармонійно розміщує предмети у просторі або на площині.

Проживши більшу частину свого життя на Прикарпатті та вивчаючи творчість народних майстрів, захоплюючись гуцульським мистецтвом, Микола Романович часто застосовував у своїх натюрмортах старовинні речі побуту з національним колоритом. Його картини мають відповідні назви, такі як «Натюрморт з прялкою» (1972), «Натюрморт. Снідано» (1974) (рис.3.1.17, 3.1.18).

Картини «Натюрморт. Сніданок» відтворює просту, але насичену побутову сцену, що передає атмосферу домашнього затишку. На передньому плані ми бачимо об'єкти, характерні для сільського або простого повсякденного життя: велика скляна бутля, що частково заповнена рідиною, можливо водою або вином, стоїть поруч із емальованим чайником білого кольору. Ці предмети відображають епоху, коли звичайні речі несли в собі особливу естетику.

На столі знаходиться миска з вареною картоплею, яку подають зі звичайною великою ложкою, що додає картині відчуття щирості і натуральності. До цього натюрмарту також входить глиняний кухоль і дерев'яна чаша, що символізують простоту сільської трапези. Поруч стоїть склянка з рідиною, можливо, це вода чи чай, що доповнює загальну композицію.

Картина виконана у м'яких, приглушених тонах, переважно зелених, коричневих і сірих відтінків, які створюють теплу і домашню атмосферу. Можна відчувати майже фізичну текстуру речей — їхню важкість, натуральність, шорсткість. Це підкреслює простоту, але водночас значимість буденних моментів, таких як звичайний сніданок.

Микола Романович часто використовував одні й ті ж предмети в своїх натюрмортах, але йому вдавалося створити багато унікальних і цікавих композицій. Зазвичай, художник додає кілька нових елементів до кожної картини, завдяки чому вони набувають свіжого вигляду.

Приглядаючись до «Натюрморта з прялкою» нас переносить у світ народного побуту, де кожен предмет має свою історію та значення. У центрі композиції зображена прялка — традиційний інструмент для прядіння ниток, що демонструє на важливість ручної праці в селянському житті. Прялка зображена детально, з усіма своїми дерев'яними елементами, що підкреслює її старовинність і значення в домашньому господарстві.

Довкола прялки розміщені інші предмети, типові для українського села: дерев'яний кухоль із кришкою, глиняний глечик насиченого коричневого кольору та ще один яскравий глиняний посуд, які відображають простоту і природність матеріалів. Тканина з вишивкою, що лежить поруч, додає композиції традиційного національного колориту.

Теплі відтінки дерева і глини створюють відчуття домашнього затишку. Сюжет натюрмарту нагадує про важливість побутових речей у житті селян, кожна деталь на творі відтворює атмосферу минулих епох, коли ручна праця була основою життя.

Зображені предмети оточені сіном або травою, що дає картині природності та простоти. Кольорова гамма картини приглушена, що підкреслює теплоту та спокій побутової сцени. Картина переносить нас у

сільське життя, наповнене простими, але важливими речами, які зберігають у собі тепло рук, що їх створювали й використовували.

Художник ніколи не створює натюрморти зі випадково підібраних предметів; всі вони мають спільну тематику. [45, с.19] Це можна побачити в картині «На сінокосі» (1972), де натюрморт складається з предметів, які використовують під час косіння, таких як коси, граблі тощо. Дві коси яскраво формують діагональ композиції. Ці предмети переважають над усіма деталями натюрморта. Митець розмістив їх у затінку, м'яко граючи зі світлом і тінями. Лише у відрі з водою відбивається світло-блакитне небо. Ледь помітний пейзаж, що видніється крізь дерев'яні колоди, додає простому натюрморту з непримітних предметів легкості та радості. Як завжди, художник відтворює характерну текстуру предметів, втілюючи їх матеріальність і природність (рис.3.1.19).

«Натюрморт з коновкою» (1972) пронизаний сонячним світлом і свіжістю гірського повітря. Група предметів, до якої входять коновка, глечик, овочі, миска з хлібом та чашка, розташована на прекрасному пейзажному фоні. Насичені, яскраві та чисті кольори створюють веселий настрій літнього дня (рис.3.1.20).

У натюрморті чітко відчувається повітряний простір. Сонячні промені освітлюють усі предмети, залишаючи на кожному безліч сріблястих відблисків. Однак ці блиски не порушують поверхню, а навпаки, підкреслюють її красу. Численні відблиски, які предмети отримують від оточення та один від одного, збагачують кольорову палітру та створюють враження цілісності групи. Живопис Миколи Романовича відзначається рельєфністю та щільністю, а його фактурність дозволяє майстру правдиво і реалістично передати матеріали, з яких виготовлені ці предмети. Накладаючи мазки відповідно до форм, майстер досягає об'ємності предметів. У натюрморті відчувається колористична єдність. Видатний художник П. Чистяков зазначав, що «колорит

у композиції – це коли, дивлячись на окрему деталь, ти бачиш, що вона гармоніює з іншою, тобто коли все звучить разом – це гармонія і краса.»

Микола Варення також часто малював букети квітів, серед яких бузок, кульбаба, хризантеми та різноманітні польові квіти. Митець точно відтворює їх форму, структуру та кольорову гамму [42]. Такі роботи завжди викликають у глядачів приємні емоції. Микола Варення любив комбінувати у натюрмортах зображення фруктів і квітів. Його картини виконані настільки реалістично, що можна навіть відчувати легкий аромат.

Усі натюрморти Миколи Варення вирізняються високими художніми якостями: вони матеріальні та яскраві.

Живописна діяльність Миколи Варенні відзначається багатожанровістю і різноманітністю. Пейзаж займає важливе місце серед його творів, і митець часто включає його у свої тематичні твори, портрети та натюрморти. Пейзаж у творах Миколи Варенні ніби об'єднує всі елементи, додаючи їм відповідного настрою та збагачуючи композиційне рішення. Уже згадувались такі роботи, як «Натюрморт з коновкою» (1972), «У вихідний день. Подруги» (1955) та інші. У цих картинах художник майстерно розміщує предмети й постаті в пейзажне оточення, підбираючи характерні мотиви та відповідні деталі [42], (рис.3.1.21).

Пейзаж має свою унікальну специфіку, творчі нюанси, особливі образи та технічні виклики. Для багатьох художників пейзаж є важливою школою майстерності, через яку вони проходять на початку свого шляху. Згодом для одних він стає головним жанром, а для інших — допоміжним, але завжди залишається значущим і важливим. Картини Миколи Романовича яскраво демонструють, наскільки широкими можуть бути межі пейзажного жанру в живописі. Працюючи над пейзажними етюдами, автор майстерно відтворює

характерні краєвиди Карпатського краю, точно передаючи особливості природи та унікальність архітектури.

Багато хто вважає, що малювати пейзажі найлегше, але це далеко не так. Щоб пейзаж виглядав реалістично, необхідно глибоко вивчити «анатомію» численних об'єктів і натренувати око, щоб за короткий час воно змогло вловити багатство тональних відтінків [39, с.14].

Пейзажі Миколи Романовича легко впізнати серед робіт інших художників, навіть якщо вони не виділяються яскравою оригінальністю чи виразністю образних рішень. Вони більше привертають увагу своєю скромністю сюжетно-пластичних засобів. Твори наповнені глибоким внутрішнім життям, сповненим світлих, іноді зворушливих роздумів і ліричної задумливості.

Найяскравіше талант художника-колориста проявляється в його весняних пейзажах, таких як «Весняні візерунки» (1974), «Весна у горах» (1972), та інших. Миколу Романовича захоплює весняне розмаїття природи: вічнозелені смереки, квітучі вишні й яблуні, а також величність гірських річок. У цих роботах митець з великою чутливістю передає рух сонця, тепла і відчуття оновлення. Картина «Весняні візерунки» вирізняється насиченим і дзвінким колоритом. Природа пробудилася від зимового сну і покрилася ніжними квітами. На першому плані, на тлі гуцульського села, височать розквітлі дерева. Дерева без листя, але вкриті пишним білим цвітом, який ажурними візерунками прикрашає довколишній пейзаж і наповнює його ароматом. Картина наповнена сонячним світлом, теплими відтінками молоді зелені, а яскраві кольори створюють відчуття радості і гарного настрою (рис.3.1.22, 3.1.23).

Робота «Весна в горах» (1976) зображує сільський пейзаж, наповнений спокоєм та гармонією. На передньому плані можна побачити дерев'яний

паркан із відкритою хвірткою, що запрошує увійти до простору, де простягаються свіжі зелені луки, прикрашені розмаїттям квітів. Сяйво яскравого літнього сонця огортає хати, виконані з дерева, які розташовані в центрі композиції. Одна з них оздоблена вікнами, що відбивають світло, додаючи відчуття затишку.

Позаду хат видно дерева, розквітлі білими квітами, що символізують початок весни. Цей момент сповнений природної краси й свіжості. Легка блакить неба додає відчуття свободи і простору, ніби передає безмежність природи. Картина створює атмосферу тепла та домашнього затишку, де природа і людське житло перебувають в гармонії.

«Весняна природа з її яскравими кольорами та радістю відновлення життя завжди мене вабить», – говорив Микола Романович.

Пейзажі митця випромінюють свіжість і соковитість. Особливий настрій створює картина «Квітучі яблуні» (1969), в якій відчувається здорове дихання весняної природи. Художник глибоко відчуває симфонію кольорів, що звучить у гармонійному ансамблі [43, с.4].

Але художник зображував не лише весну. У його творчості представлені мотиви різних пор року. Зимові пейзажі мають цікаве кольорове рішення, як, наприклад, «Нічний Івано-Франківськ» (1984) (рис.3.1.24).

Робота виконана в характерній для Миколи Варенні пластичній манері, в якій панує висока гармонія та емоційне сприйняття навколишнього світу. Рельєфне, пастозне письмо дозволяє автору передати відчуття легкості снігу і свіжість морозного повітря. Безліч рефлексів переливаються різними кольорами.

Робота «Нічний Івано-Франківськ» передає атмосферу тихої зимової ночі в українському місті. Темний небосхил, виконаний в насичених синіх відтінках, ніби обіймає засніжені дахи будинків, вкриті холодним сяйвом

місяця. Засніжені дерева на передньому плані надають відчуття спокою і застиглості природи в зимову пору.

Жовті теплі вогники вікон прорізають темряву, нагадуючи про затишок і життя, що триває всередині будинків, незважаючи на холод і ніч зовні. Дим, що підіймається з димарів, підказує на теплі печі й домашній затишок, який панує в домівках.

Техніка виконання картини, із грубими мазками, створює текстурний ефект, що посилює відчуття реалістичності зимового пейзажу. Загалом, картина сповнена контрасту між холодною зимовою ніччю і теплим людським теплом, що виходить із хат. Це гармонійне поєднання природи і міського життя передає відчуття затишку та спокою серед морозної ночі.

Що літа Микола Романович разом із сім'єю виїжджав до Карпат для малювання етюдів. Результатом цих поїздок стала велика кількість пейзажів, що відображають величні гори, густі ліси та широкі пасовища. Серед них – «З минулого Карпат» (1965), «Новий будинок» (1984), «Подвір'я » (1972) та інші [34, с.4], (рис.3.1.25, 3.1.26).

Художник правдиво передає мерехтіння променів на густих кронах дерев і кущів, а також квітучий ґрунт, що виблискує від різнобарв'я квітів.

Він вмів уважно спостерігати за природою і її частими змінами, відчувачи настрій, який панує в повітрі. У його пейзажах можна побачити як туманний ранок, так і дощовий день, вечірні вогні гірського села та теплі, ніжні сутінки. Прекрасне розуміння природних станів дозволило автору створити емоційно насичені твори, які викликають відповідний настрій у глядача.

Картина «Осінь в горах» (1982) зображає затишну сільську сцену, написану в імпресіоністичній манері. У центрі уваги – осінній пейзаж із деревами, вкритими золотим листям, що ніби сяють у променях теплого сонця. Листя густе й насичене, ніби віє легкий вітер, що приносить відчуття спокою

та тихої природи. На задньому плані ми бачимо гори, покриті ніжним синьо-сірим серпанком, які гармонійно поєднуються з жовтими деревами (рис.3.1.27).

Посередині картини зображені два будинки з дахами, що додають сюжету затишну, домашню атмосферу. Ці будівлі – символ простого сільського життя, вони природно зливаються з навколишнім ландшафтом, підкреслюючи єдність людини і навколишнього середовища.

Техніка виконання мазків дещо груба, але водночас деталі вражають ретельністю і вмінням передати природну гру світла і кольорів. Робота випромінює тепло і спокій, ніби запрошує глядача зупинитися і насолодитися тихим осіннім днем у віддаленому куточку села.

Варення часто вносив у свої пейзажі зображення людей, щоб підкреслити тісний зв'язок і взаємодію між людиною і природою. Митець прославляв красу карпатської землі і намагався назавжди зберегти в пам'яті людей її чудові куточки. Як зазначав Олександр Довженко: «Щоб вражати, потрібно самому бути враженим.»

Творчість Миколи Варенні захоплює своєю багатогранністю, зокрема через сюжетно-тематичні картини, натюрморти та пейзажі. Кожен з цих жанрів не тільки відображає технічну майстерність художника, а й його глибоке розуміння життя, традицій та емоцій.

Сюжетно-тематичні твори Варенні наповнені драматургією та соціальною значущістю. Вони зображають повсякденність простих людей, їхню працю, радощі і переживання, підкреслюючи глибокий гуманізм і патріотизм митця. Завдяки чіткій композиції та емоційній наповненості, його твори здатні викликати глядацький відгук і спонукати до роздумів про цінності життя [22 ,с.4].

Натюрморти Варенні, в свою чергу, демонструють не тільки художню майстерність, але й глибоке знання традиційних елементів побуту. Кожен предмет на його полотнах випромінює життя, а композиції наповнені символікою, що розкриває зв'язок людини з її оточенням. Вони вражають кольоровою гамою та деталізацією, що додає їм особливого шарму.

Пейзажі митця втілюють красу української природи та глибокий зв'язок між людиною і довкіллям. Варення майстерно передає атмосферу моменту, відтворюючи світло і кольори, що передають зміни природи в різні пори року. Його пейзажі не лише радують око, а й стимулюють до роздумів про гармонію між людиною і навколишнім світом.

Отже, в творчості Миколи Варенні сюжетно-тематичні картини, натюрморти та пейзажі складають цілісну картину його художнього світу. Вони підтверджують про його глибоке сприйняття реальності, любов до народних традицій та безмежну пристрасть до мистецтва. Ця спадщина продовжує надихати шанувальників живопису, формуючи уявлення про красу і глибину української культури.

3.2 Жанр портрету у творчості художника.

Микола Варення творив у різних жанрах живопису, зокрема спеціалізувався на портретах. Він володів майстерністю рисунку, що яскраво демонструється в численних портретах його військових товаришів, дружини, а згодом і майстрів декоративно-прикладного мистецтва та звичайних працівників [40, с.14].

Портретист у живописі відображає унікальні риси натури, які вирізняють конкретну особу серед інших. Портрет не можна вважати таким, якщо він не має схожості з реальним носієм образу. Таким чином, у жанрі портрету ключовою є проблема форми та рисунку. Хоча відтінки кольорів і світла

можуть варіюватися, а простір навколо постаті може бути менш вираженим, зміни в характеристиках форми та рисах обличчя в портреті недопустимі.

«Протягом різних епох портрети створювалися різними техніками і з різними цілями, але, незважаючи на стилістичні, емоційні та глибинні відмінності, всі відомі твори цього жанру вирізняються ясністю і точністю рисунку.» Це особливо стосується живопису Миколи Романовича, адже він отримав ґрунтовну академічну освіту [13, с.7].

У портретах художника найбільше захоплює їхня духовна глибина. Миколу Варенню найчастіше зацікавлюють люди з філософським мисленням, багатим внутрішнім світом та значним життєвим досвідом, чи то робітник, чи селянин, ветеран війни або діяч науки й мистецтва, студент чи воїн.

Неодноразово відвідуючи карпатські села, митець активно спілкується з гуцулами, слухав їхні історії та спостерігав за їхнім повсякденним життям. Його захоплює їхній життєрадісний характер і креативність. Микола Романович створив багато портретів простих селян як під час відпочинку, так і в процесі роботи. Художник любить цих людей, їх щирість і чистоту душі. Він захоплюється ними, відображаючи їхні образи на полотні. Автор самостійно обирає натуру, яка йому близька і зрозуміла. Тому його твори не мають надмірної нарочитості; вони інтимні або піднесені не завдяки обставинам, а через глибоке психологічне вираження та розкриття багатства духовного світу карпатських мешканців [16, с.4].

Микола Варення часто зображає своїх персонажів із побутовими предметами та знаряддями праці. Ми бачимо гуцулку з ліжником, граблями або бесагами. Чоловіки постають із капелюхом, топірцем чи кошиком у руках. Можливо, він прагне показати працьовитих людей, які вміють своїми руками створювати прекрасні речі і цінують традиції та звичаї свого народу.

Ціла серія портретів присвячена народним майстрам і умільцям Гуцульщини. Микола Романович ніколи не переставав дивуватись безмежній творчій уяві, фантазії різьбярів, вишивальниць, ткаць. Працюючи в Косівському училищі декоративно-прикладного мистецтва, він був знайомий з багатьма відомими майстрами, а також бачив їх вироби, міг їх оглянути.

Відомі його групові портрети «Гуцульщина – край мистецтва» (1976-1977) та «Викладачі – засновники Косівського училища прикладного мистецтва» (1989). Особливо захоплюють глибокі психологічні образи косівських народних умільців, мистецтво яких прославило наш край далеко за його межами. Ці картини відображають атмосферу реальності, в якій відбувався всебічний розвиток народної творчості Гуцульщини (рис.3.2.28, 3.2.29).

Створення групових портретів — це складне завдання. Воно ускладнюється необхідністю об'єднати всіх персонажів спільною дією та зацікавити глядача як до картини в цілому, так і до кожної окремої особи. Оскільки Микола Варення був одним з найталановитіших майстрів тематичного живопису, йому вдалося створити чудові групові портрети.

У картині «Гуцульщина – край мистецтва» художник зобразив за одним столом заслуженого майстра по різьбі Ю. Корпанюка, видатну вишивальницю Г. Гарасимович та майстриню кераміки П. Цвілик. Персонажі розташовані на фоні гуцульського села в живописному куточку Косова. Вони, здавалося б, спілкуються, кожен розповідаючи про свої роботи. Г. Гарасимович тримає в руках вишитий рушник, Павлина Цвілик розглядає керамічний глечик із косівським розписом, а різьбяр Ю. Корпанюк, здається, задумався над новим орнаментом для тарелі. На задньому плані, для збалансування композиції, зображені молода дівчина і хлопець, які бажають навчитися виготовляти такі декоративні речі. Робота наповнена енергією і натхненням, адже, дивлячись на

всі ці предмети (скриньки, тарелі, глечики, рушники, сорочки), виникає бажання спробувати створити щось власноруч.

У цьому творі Микола Варення хотів продемонструвати багатство та талановитість свого краю, наповненого мистецьким духом і силою. Митець прославив людей з золотими руками та добрими серцями. Щоб створити таку картину, автор мусить багато спілкуватися з персонажами, яких зображає, вивчати їх творчість та аналізувати їхні творіння.

Твір «Викладачі – засновники Косівського училища прикладного мистецтва» має велике значення для косівського краю. Він зберігає пам'ять про тих, хто започаткував існування цього відомого навчального закладу на Західній Україні. Це майстри та викладачі, які прославили гуцульський край своєю творчою діяльністю. На картині Микола Романович зобразив найкращі роботи майстрів — бочечки, тарелі, скриньки, миски, оздоблені гуцульською ажурною різьбою, а також косівську кераміку з характерним розписом, ткані килими, вишиті сорочки та рушники. Автор виразно скомпонував всю цю різноманітність візерунків та орнаментів в єдину композицію, правдиво вписавши в неї постаті людей. Миколі Варенні вдалося об'єднати велику кількість дрібних елементів в одне ціле, зберігаючи цілісність композиції.

Кожен герой цього твору є унікальним, з складним характером, з власними емоціями та думками. Проте всі вони мають на обличчі ледь помітну усмішку. Майстри відчують радість і гордість за свій рідний край, багатий творчими традиціями. Вони сподіваються, що наступне покоління продовжить їхню справу та підніме мистецтво України до нових висот.

Однією з важливих особливостей створення портретів є те, що, крім індивідуальних рис моделі, важливо передати також характеристики, які визначаються її професією, способом життя та оточенням [7, с.60]. Микола Романович ніколи не зображував своїх персонажів на нейтральному фоні; герої

завжди оточені середовищем, що є характерним для них. Це можна проілюструвати картинами, такими як «Портрет лікаря Тартановського Г.М.» (1968), «Портрет Гуза В.В.» (1980) та «Портрет художниці Симашкевич М.Н.» (1975) (рис.3.2.30, 3.2.31, 3.2.32).

Майстер різьби В.В. Гуз, зручно влаштувавшись у кріслі зі стамескою в руці, працює над декоративною тарілкою. Стіл заповнений виробами, створеними ним — скринями, свічниками, калачами. Герой зображений у процесі творчої діяльності, поглиблено занурившись у свої речі та орнаменти. Його обличчя передає концентрацію, ніби погляд проникає вглиб його душі. Микола Варення вміло передає образ досвідченого майстра та матеріальність предметів. Усі елементи композиції гармонійно поєднані та обм'ємно промодельовані, що створює враження простору і глибини. Твір виконано в теплій кольоровій гамі, багатій на відтінки та рефлекси.

Художниця М.Н. Симашкевич зображена на фоні своїх картин-ескізів. Вона сидить у кріслі, задумливо вдивляючись у далечінь. Риси її обличчя спокійні та розслаблені, а пряма постава свідчить про силу характеру та гордість за свою діяльність. Особливу увагу привертає світлий шарф, що невимушено обвиває її шию і плавно спадає на руку. Одяг М.Н. Симашкевич, з усіма нюансами, підкреслює її вміння подати себе в суспільстві. Микола Варення реалістично зобразив обличчя і руки героїні. Це жінка в літньому віці, на скронях якої видніється сивина, а її руки випромінюють тепло і ніжність, даруючи людям красу. Для цієї композиції художник обрав стриману прохолодну кольорову гаму, що підсилює дещо сумний настрій картини.

Портрет лікаря Г.М. Тартановського вирізняється своєю композиційною оригінальністю. Фігура лікаря розташована майже в центрі полотна. Він сидить у кріслі, трохи нахилившись назад, спираючись ліктем на стіл. Ця уявна діагональ, що утворюється силуетом, цікаво грає з площиною картини. Щоб привернути увагу до обличчя персонажа, автор використовує світлий фон

сонячного неба, яке видно через велике вікно, що робить силует голови більш виразним.

Микола Романович прагнув зобразити не просто портрет Г.М. Тартоновського, а лікаря, який належить до однієї з найважливіших професій і віддано допомагає іншим у боротьбі за життя. Автор показує персонажа в лікарському одязі, можливо, у його власному кабінеті, оточеного предметами, що свідчать про лікарню. Сонячні промені, що проходять через вікно, підсвічують профіль героя, роблячи його композиційним центром. Микола Варення обрав синьо-блакитну гаму кольорів, що відображає атмосферу медичного закладу. Колорит картини формує світлове та кольорове середовище, яке відображає емоційний настрій. Митець вмів уважно спостерігати за натурою, виділяючи найцікавіші та найзначніші моменти. Щоб правдиво відобразити людину, необхідно тривалий час вивчати її, знаходити особливі жести і пози, які б найбільш точно виражали її характер. У портреті важливо «схопити душу», а не лише «тіло» [33, с.11].

Микола Варення вмів чітко відобразити погляд своїх моделей, який міг бути зосередженим, ніжним, похмурим або радісним. Вираз очей є одним із найскладніших завдань у портретному живопису. Художник малює очі цілісно та узагальнено, підкреслюючи їх внутрішнє сяйво. Видатний румунський художник Корнеліу БАБА зазначав: «Малювати потрібно не очі, а погляд». І це справді так.

Багато портретів Миколи Варенні створено на честь його родини, адже сім'я була найціннішим скарбом у його житті. Він був відданим чоловіком і добрим батьком, який виховав трьох дочок.

Художник найбільше портретів створив зі своєю дружиною. Перші етюдні зарисовки з'явилися ще під час війни, коли вони вперше зустрілися. Один із найкращих портретів виконано в 1993 році – це «Жіночий портрет».

Дружина в елегантній святковій сукні сидить у кріслі, перед нею стоїть пишний букет хризантем. За вікном видно легкий краєвид Івано-Франківська. Цей портрет містить цікаву деталь: художник поєднав елементи різних жанрів, таких як натюрморт (графин, бокал, букет) і пейзаж (вигляд міста), що гармонійно інтегруються з фігурою в єдину композицію. Микола Романович детально зобразив обличчя та руки, використовуючи мазки, які підкреслюють об'ємність кожної деталі. Портрет випромінює матеріальність та реальність зображеного. Лице і руки виконані з ніжними бархатистими переливами теплих відтінків, а рефлекси підкреслюють драпіровки. Кожен колір плавно переходить в інший, створюючи правдивий тон людського обличчя. Жінка дивиться ласкавим материнським поглядом, її очі відображають всю любов і ніжність, а також життєву силу. Автор вміло дотримується анатомічних пропорцій, що підтверджує правильний і чіткий рисунок (рис.3.2.33).

Микола Варення майстерно створює натюрморти. У його картині квіти виглядають настільки реалістично, що здається, ніби їх тільки що зрізали, і їхній аромат ще відчувається [20, с.56]. Рожеві, білі та червоні хризантеми, з насиченими відтінками, надають портрету святкового настрою. Графин і бокал доповнюють атмосферу урочистості. Промінь світла, що проникає через вікно, грайливо відбивається у склі. Ще один маленький штрих, що надає портрету жіночності, – це бурштинове намисто на підвіконні, яке охристою плямою гармонійно поєднується з блакитно-бузковими відтінками картини.

Портрет доньки Іннеси («Портрет Інни», 1993) має деякі схожості з попередніми творами. Молода дівчина з гордістю сидить у кріслі в невимушеній позі. Її обличчя, осяяне світлом, випромінює молодість і життєву енергію. Цю картину можна вважати парадним: Інна одягнена у святкову сукню, її тонка шия прикрашена розкішним намистом, а в вухах сяють сережки. Художник хотів передати красу своєї доньки (рис.3.2.34).

Щоб успішно виконувати портрети, художнику необхідно глибоко знати людину, яка позує, і вміти виявити найсуттєвіші риси її обличчя для достовірного зображення. «Правильно відтворити людину та передати зовнішню схожість може будь-який освічений художник [32, с.8]. Але лише справжній майстер здатен виявити в портреті такі виразні деталі, які дозволять побачити найглибшу суть натури.» Чим більше художник через рухи фігури та вираз обличчя прагне передати характер і емоційний стан людини, тим більше власних почуттів він вносить у свій твір. Портретист, подібно до актора, має «вжитися» в образ свого героя, інакше йому буде важко створити психологічний портрет [28, с.5].

Микола Романович завжди приділяв увагу спілкуванню з людьми, яких зображував. Він зауважив: «Під час розмови з натурою я краще вивчаю її особливості, що дозволяє мені глибше передати їх в портреті.»

Твір «Влітку на Гуцульщині» (1978) є груповим портретом, присвяченим родині митця. На картині зображений Микола Романович, який малює етюди, а поруч з ним, відпочиваючи, сидять його дружина і дочка. Вони знаходяться в чудовому літньому саду, а на дальньому плані видніється гуцульське село, загорнуте в легку пелену денного повітря. Будинки нагадують писанки, які загубилися серед полів. Портрети виглядають виразно і цікаво, випромінюючи легкість і свіжість. Ця картина, як і всі інші, підтверджує, що Микола Варення є справжнім майстром реалістичного портрета. Робота має оригінальну композицію: фігури на передньому плані сидять серед розкішної зелені яблунь, гілки яких нахилилися донизу, створюючи враження, що природа обіймає їх зеленим вінком (рис.3.2.35).

Зображаючи себе на фоні прекрасного гуцульського пейзажу, художник прагнув підкреслити свою любов і захоплення красою та багатством цього регіону. Вся композиція насичена ніжно-зеленими відтінками, які коливаються

від жовто-зелених до синюватих. Яскравий і дзвінкий колорит наповнює роботу радістю та енергією життєвих сил.

Яскраві та колоритні портрети, наповнені символами життя, відображають оптимізм і глибоку любов художника до людей. Якось Микола Романович зауважив:

– Якби я не любив людей, я б їх не зображував [18, с.8].

Художник подарував музею освіти численні портрети ветеранів війни, викладачів та працівників різних служб.

Жанр портрету у творчості Миколи Варенні займає особливе місце, зображаючи не лише технічну майстерність, а й глибоке розуміння людської психології. Його портрети вражають емоційною насиченістю та індивідуальністю, що дозволяє глядачеві зануритися в багатий внутрішній світ моделей.

Варення майстерно втілює характер і душу своїх героїв, вловлюючи їхні найпотаємніші переживання і думки. Кожен портрет – це не просто зображення людини, а велика розповідь про її життєвий шлях, цінності та мрії. Автор використовує виразні деталі, які підкреслюють унікальність особистості, роблячи портрети живими і виразними.

Картина «Двічі Герой Соціалістичної Праці Личук Ю.Т.» відображує визначну постать радянської епохи, Юрія Личука, нагородженого найвищими державними відзнаками за трудові досягнення. Центральною фігурою є сам Юрій Личук, який зображений за робочим столом. Його обличчя виражає серйозність та зосередженість, а в його погляді відчувається мудрість і життєвий досвід (рис.3.2.36).

Чоловік одягнений у темний костюм, який контрастує з яскраво-червоним светром під ним. На грудях у нього дві Золоті Зірки Героя Соціалістичної Праці, що символізують його визначні заслуги перед державою

і народом. Його поза передає відданість справі, а також внутрішню силу, яка допомогла йому досягти таких високих результатів у праці.

На столі лежать документи та робочі матеріали, що вказують на його активну роботу і відповідальність. Поруч із документами стоять чорнильниці та старовинний телефон, що акцентує історичну атмосферу картини і символізує епоху, в якій він жив і працював. У задньому плані видно книжкову полицю з книгами, що свідчить про освіченість і культурну глибину героя.

Твір передає не лише образ героя праці, а й настрій епохи, коли такі постаті як Юрій Личук були прикладом для мільйонів людей. Кольорова палітра тепла, з домінуванням червоно-коричневих відтінків, що надає зображенню відчуття поваги і шани до людини та її досягнень.

Картина «Почесний громадянин Калуша Голубцов І.І.» зображує Івана Голубцова, видатного громадського діяча, який зробив вагомий внесок у розвиток міста Калуш. Автор майстерно передав не тільки зовнішність, але й внутрішній світ героя, його мудрість, силу характеру і вірність своїм принципам (рис.3.2.37).

Голубцов зображений у кріслі, його постава спокійна, але впевнена. Він одягнений у строгий темний костюм, що підкреслює його офіційний статус і серйозність. На грудях видно кілька нагород, які символізують його заслуги перед містом і країною. Його погляд спрямований прямо на глядача, в ньому відчувається впевненість і рішучість.

На столику поруч із Голубцовим лежать книги та відкритий журнал, що символізує його освіченість, любов до знань і прагнення до розвитку. Червоний колір обкладинок книг гармонійно поєднується з фоном картини та м'яким червоним кріслом, в якому він сидить. Червоний колір додає відчуття урочистості та важливості моменту.

Тло картини виконано в приглушених, але теплих відтінках червоного, що надає портрету емоційної глибини та підкреслює значущість постаті. Вся композиція говорить про інтелектуальну і духовну силу людини, яка зробила великий внесок у розвиток суспільства і заслуговує на повагу і шану.

Картина «Герасимович А.Ю. — майстер гуцульської вишивки» зображує жінку, яка сидить на лавці на тлі мальовничого карпатського пейзажу. Анна Герасимович, відома майстриня гуцульської вишивки, зображена з великою повагою до її ремесла і життя, присвяченого збереженню традиційного мистецтва (рис.3.2.38).

Вона одягнена в темний одяг, що контрастує з яскраво-червоним традиційним гуцульським шалем, накинутим на її плечі. Червоний колір надає композиції теплоти і підкреслює її зв'язок із народною культурою. В руках майстриня тримає вишиту тканину, з якою вона, вочевидь, працює, продовжуючи свою ремісничу справу просто на свіжому повітрі, що відображає її повагу до природи і народних традицій.

На лавці поруч з нею лежать інші предмети для вишивання: тканини та схеми з вишивками. Це виділяє її майстерність і те, наскільки вишивка є важливою частиною її життя. За спиною Анни Юріївни видніються гори, зелені дерева та сільські будиночки, що створюють атмосферу гармонії з природою і нагадують про її корені в гуцульському регіоні.

Колорит картини теплий і яскравий, відтворюючи багатство гуцульської культури. Усе в зображенні говорить про відданість традиціям, мистецтво і духовну глибину майстрині, яка своєю працею зберігає культурну спадщину свого народу.

Також є твір «Дівчина з букетом квітів» відображає ніжну і зворушливу сцену з дитинства. В центрі уваги — маленька дівчинка в яскравій рожевій сукні, яка тримає в руках букет польових квітів. Її образ випромінює

невинність і простоту, підкреслені її скромним вбранням і стрічкою у волоссі (рис.3.2.39).

Дівчинка стоїть посеред квітучого саду, оточеного безліччю різнобарвних квітів. Квіти заповнюють передній план картини, створюючи відчуття природного багатства та свіжості. Пейзаж навколо спокійний: на тлі видніються зелені пагорби та дерева, які створюють атмосферу тиші та гармонії. Твір викликає відчуття легкості, радості та спокою, оскільки природа тут зображена як частина повсякденного життя.

Колірна гамма картини переважно ніжна і світла. Яскравий рожевий колір сукні дівчинки контрастує з ніжними зелено-жовтими тонами природи, що додає їй центральне місце у композиції. Сонячне світло м'яко освітлює її обличчя і фігуру, підкреслюючи її щирість і простоту.

Ця картина передає дух дитинства, чистоти і гармонії з природою, створюючи образ, який випромінює теплоту і доброту.

Його підхід до портретного живопису демонструє глибоке захоплення людьми, їхньою історією та культурою. Варення часто зображує представників гуцульського народу, зберігаючи в своїх творах не лише риси обличчя, але й національний дух, що просочує кожен штрих. Завдяки цьому, його портрети стають вікном у світ традицій і цінностей, що живуть у серцях простих людей.

Таким чином, жанр портрету в творчості Миколи Варенні є яскравим прикладом його майстерності та глибокої людяності. Ці твори не лише зберігають обличчя часу, а й передають емоції, що залишаються актуальними й сьогодні, нагадуючи про важливість кожної особистості у великій історії нашого народу.

ВИСНОВКИ

Микола Варення – визначна постать в українському мистецтві, чия творча та педагогічна діяльність залишила помітний слід у культурному житті країни. Його життя було насичене подіями і подорожами по різних куточках України та світу. Особливе місце в серці художника займають Карпати, де він знайшов натхнення для своєї творчості і присвятив їм своє життя.

Микола Варення народився на Луганщині. Навчався в державному училищі імені Грекова в м.Одеса та Ленінградському інституті живопису, скульптури й архітектури імені І.Ю.Рєпіна. Багато років працював викладачем Косівського училища декоративно-прикладного мистецтва. Чарівна природа та казкова краса Карпат, глибока ментальність гуцулів і неперевершена майстерність народних ремісників настільки вражали Миколу Романовича, що вони назавжди захопили його талант і надихнули на розширення спектру своєї творчості.

У 1961 році Микола Романович переїжджає до Івано-Франківська, де продовжує свою творчу та педагогічну діяльність. Він отримав пропозицію працювати в дитячій художній школі, де пізніше став директором. Микола Варення показав шлях у мистецьке життя для багатьох своїх учнів, які згодом стали відомими художниками. Він щедро дарував їм «прекрасне, мудре, вічне», закладаючи основи живопису і рисунку в юних серцях.

. В 1993 році заслуженого художника України Миколу Варенню запросили на посаду доцента художнього факультету Прикарпатського університету ім. В. Стефаника для викладання живопису і рисунку усім студентам. Микола Варення часто цілковито віддавався своїй роботі. Він створив і розробив спеціальну серію академічних наочних робіт для студентів художніх університетів. Він прагнув допомагати всім студентам, навчав їх охайності та старанності у виконанні завдань, сам служив прикладом

працьовитості. Вільний час він витрачав на малювання ескізів, огляд альбомів видатних художників, демонструючи, що навчання – це постійний процес, навіть для заслуженого художника.

У творчості Миколи Варенні сюжетно-тематичні картини, натюрморти та пейзажі посідають ключове місце, відображаючи його художнє обдарування та глибоку прив'язаність до української культури. Сюжетно-тематичні твори художника вирізняються детальністю композиції, емоційною глибиною та прагненням зобразити життя людей у різних його проявах, від щоденного побуту до визначних історичних подій. У цих картинах простежується здатність митця передавати зовнішню реальність та осмислювати її через призму національної ідентичності та духовності.

Твори Варенні – це пристрасні розповіді про події та людей праці, що зворушують серце і уяву. Микола Романович глибоко переосмислював історію Прикарпаття та його сучасність, вивчаючи побут гуцулів. Це надихало художника створювати величні тематичні картини, які вирізняються соціальною насиченістю та чіткою ідейною спрямованістю. Автор мав допитливий, мудрий і доброзичливий погляд, спрямований на сьогоднішній день. Найбільше його цікавить людина і її внутрішня та зовнішня краса.

Перебуваючи в гуцульських селах, художник ретельно досліджував звичаї та традиції місцевих жителів, які вразили його своєю різноманітністю та глибиною коренів. Микола Романович часто відвідував весілля горян, що надихнуло його на створення кількох картин на цю тему.

Натюрморти та пейзажі Варенні демонструють його майстерність у створенні гармонії між формою, кольором та світлом. Полотна захоплюють реалістичністю та увагою до деталей, підкреслюючи красу звичних предметів і природи. Пейзажі, своєю чергою, зображають любов художника до рідної землі, її краєвидів та унікальної атмосфери. Вони відтворюють природну красу

та передають глибокі емоції, пов'язані з єдністю людини та природи. Таким чином, творчість Миколи Варенні у цих жанрах стає важливим внеском у розвиток українського образотворчого мистецтва.

Жанр портрету у творчості Варенні Миколи демонструють його глибоке розуміння людської природи та здатність передавати як зовнішні риси і внутрішній світ своїх героїв. Його портрети вирізняються психологічною глибиною, увагою до деталей та композиційною гармонією. Варення майстерно передав емоційний стан, характер і унікальність кожної особистості, роблячи образи живими та близькими для глядача. Завдяки цьому його твори стали важливою частиною українського мистецтва, втілюючи культурну ідентичність та багатство національної традиції.

Отже, творчість і педагогічна діяльність Миколи Варенні є яскравим свідченням його великої любові до мистецтва та безмежного бажання поділитися цим даром із світом. Його спадщина продовжує жити в серцях людей, надихаючи нові покоління митців на пошуки краси і сенсу в кожному штриху. Варення залишив по собі витвори мистецтва та глибокий слід у душах своїх учнів і шанувальників, формуючи традиції та цінності, які житимуть ще багато років. Його вплив на українське мистецтво залишається важливим елементом національної ідентичності, а його твори слугують джерелом натхнення для всіх, хто прагне відкрити для себе красу життя.

СПИСОК ВИКОРАСТИНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрухович Ю. Опанас Заливаха: всі барви свобод. *Реабілітовані історією: Івано-Франків. обл.. Т.2.* Івано-Франківськ, 2001. С.65-71.
2. Аронець М. Кризь розчарування й біль. *Реабілітовані історією.* Івано-Франків. обл. Т.2.Івано-Франківськ, 2001.С.84-88.
3. Аронець, М. М. Боєчко Петро Миколайович. Енциклопедія сучасної України. 2004. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=35999
4. Аронець М. Денис-Лев Іванцев. Життя і творчість. Київ. 2008. 160 с.
5. Баран В. Тернистий шлях Осипа Сорохтея. Івано-Франківськ. Сімик. 2002. 52 с.
6. Баран В. Шлях юнацької мрії. *Жовтень.* 1978. № 10. С. 155-156.
7. Білецький П. Мова образотворчих мистецтв. К.: Радянська школа, 1973. 60 с.
8. Боднарук Л. Дивосвіт Опанаса Заливахи. *Шлях перемоги.* 2001. 31 січ. С. 11.
9. Бродович В. Єднаймося у прекрасному. *Галицьке слово.* 1998. 15 лип.
- 10.Валошин Л.В. Ярослав Лукавецький: Малярство. Рисунки. Сценографія. Львів-Івано-Франківськ: ЗУКЦ. 2008. 124с.
- 11.Варення М. Усю наснагу Батьківщині. *Прикарпатська правда.* 1981. 6 листопада. С. 4.
- 12.Волинська О. Художньо-освітня діяльність Дениса-Лева Іванцева. *Вісн. Прикарпат. ун-ту: мистецтвознав.* Вип.2. Івано-Франківськ, 2000. С.170-179.
- 13.Гордиця Є. Сімнадцять миттєвостей далекої війни . *Галичина.* 2000. 6 травня. С. 7.
- 14.Дреботюк Р. Виставка пейзажу. *Прикарпатська правда.* 1982. 15 серпня. С. 4.

- 15.Дреботюк Р. Зарубіжні враження. *Прикарпатська правда*. 1982. 29 травня. С. 4.
- 16.Дреботюк Р. Звіт ветерана. *Прикарпатська правда*. 1985. 9 травня. С. 4.
- 17.Зиморя М. Нести храм із красою в душі. *Гражда*. 2017. С. 74-75.
- 18.Зоріна Л. Варення рано знайшов себе і залишився собою. *Західний кур'єр*. 1999. 19 листопада. С. 8.
- 19.Зоріна Л. Творчій насназі не підвладні роки. *Західний кур'єр*. 1997. 7 листопада. С. 8.
- 20.Івано-Франківщина. Фотоальбом. К.: Мистецтво, 1985. 56 с.
- 21.Коваль І. Совтус Ю. Михайло Фіголь. Галич. 2004. 123 с.
- 22.Кулик Д. Хочеться малювати з радістю. *Прикарпатська правда*. 1978. 19 березня. – С. 4
- 23.Кукула С. Вертаюсь у село свого початку. *Дністр. хвиля*. 200. 25 лют.
- 24.Максимлюк. І. В. Оленюк Ярема Васильович. Енциклопедія Сучасної України. 2022. [URL:https://esu.com.ua/article-76708](https://esu.com.ua/article-76708)
- 25.Маслюга Б. Опанас Заливаха .Альбом . Київ. Смолоскип. 2003. 160 с.
- 26.Мельник В. Свідок століття: Денис-Левко Іванцев. Образотв. мистец.1998. 4.2. С.23-24.
- 27.Микицей М. Не публічний план конфліктної сутності. Україна молода. 2000. 23 берез. С.13.
- 28.Назарчук В. Творити ніколи не пізно. *Робітничка газета*. 1997. 2 грудня. С. 5.
- 29.Незабутній подвиг. *Прикарпатська правда*. 1968. 24 лютого. С. 4.
- 30.Олександр Коровай. Живопис. Івано-Франківськ. 2010. 124 с.
- 31.Осип Сорохтей. Львів. 2008. 234 с.
- 32.Прохасько Т. Художники - філософи з власною „Енциклопедією». Експрес.1998. 6-14 черв.

- 33.Процюк О. Постать: М.Варення. *Анонс-контракт*. 2000. № 33 С. 10-11.
- 34.Редько М. Його кумир – життя. *Прикарпатська правда*.1997. 22 листопада. С. 4.
- 35.Редько М. Старе вино не потребує нових міхів. *Прикарпатська правда*. 1997. 8 листопада. С. 4.
- 36.Ропяник І. В майстерні художника. *Прикарпатська правда*. 1982. 19 серпня. С. 4.
- 37.Сарапін М. У безмежжі космосу. *Зах. кур'єр*. 1999 . 5 лютого.
- 38.Слов'янка І. Ювілейна виставка творів живопису і графіки Миколи Романовича Варенні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 6 с.
- 39.Совтус Ю. 75-літтю з дня народження майстра живопису присвячується. *Сл. Просвіти*. 2002. №43 (жовт.). С.14.
- 40.Стефурак Н. Повернення майстра. *Тижневик Галичини*. 2000. 23 черв.
- 41.Стефурак Н. Шлях у часі. *Галичина*. 1998. 9 жовтня С. 5
- 42.Те, що не вивіш словесами. *Тижневик Галичини*. 1998. 2 лип.
- 43.Федорак М. Дзвінкий колорит сьогодення. *Прикарпатська правда*. 1977. 31 грудня. С. 4.
- 44.Федорак М. Одкровення таланту. *Прикарпатська правда*. 1987. 21 грудня. С. 4.
- 45.Федорак М. Образи Прикарпаття . *Образотворче мистецтво*. 1987. № 6. С.19.
- 46.Художники Прикарпаття. Альбом. К.: Мистецтво, 1989. С. 18.
- 47.Щедрий ужиток Майстра. *Галичина*. 1997. 14 листопада. С. 7.

ДОДАТКИ

Рис.2.2.1. Варення Микола Романович, портрет.

Рис.3.1.2. Варення М. «З минулого Карпат», полотно , олія. 1964 р.

Рис.3.1.3. Варення М. «Святкова Верховина», полотно, олія. 1972 р.

Рис.3.1.4. Варення М. «Щасливе материнство», полотно, олія. 1972 р.

Рис.3.1.5. Варення М. «Господарі полонини», полотно, олія. 1975 р.

Рис.3.1.6. Варення М. «Гроза наближається», полотно, олія. 1984 р.

Рис.3.1.7. Варення М. «Весілля взимку», 1992 р.

Рис.3.1.8. Варення М. «На весіллі» 1994 р.

Рис.3.1.9. Варення М. «Через новий поріг» 1996 р.

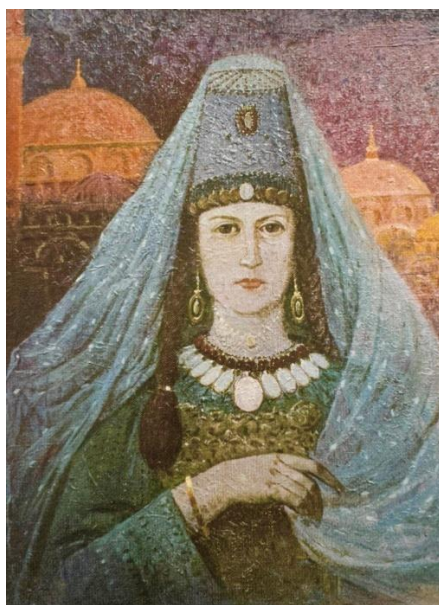

Рис.3.1.10. Варення М. «Роксолана» 1997 р.

Рис.3.1.11. Варення М. «Епоха Данила Галицького» 1997 р.

Рис.3.1.12. Варення М. «Тривожна ніч. Данило Галицький» 1997 р.

Рис.3.1.13. Варення М. «Повернення Данила Галицького з походів», картон, темпера. 1981 р.

Рис.3.1.14. Варення М. «До церкви» 1993 р.

Рис.3.1.15. Варення М. «Пасхальний дзвін» 1994 р.

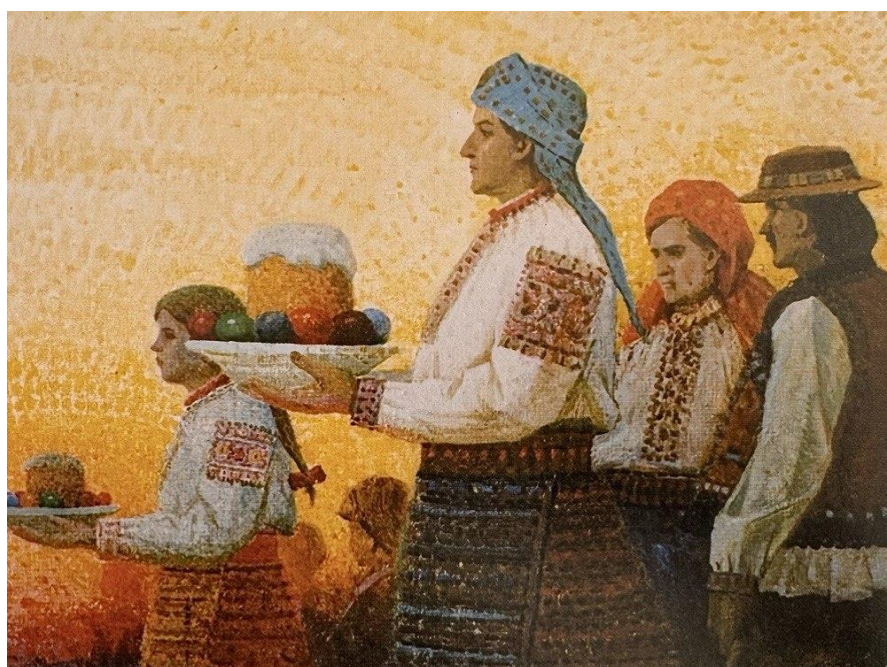

Рис.3.1.16. Варення М. «На Великдень» 1996 р.

Рис.3.1.17. Варення М. «Натюрморт з прялкою», полотно, олія. 1972 р.

Рис.3.1.18. Варення М. «Натюрморт. Сніданок», полотно, олія. 1974 р.

Рис.3.1.19. Варення М. «На сінокосі», полотно, олія. 1972 р.

Рис.3.1.20. Варення М. «Натюрморт з коновкою», полотно, олія. 1972 р.

Рис.3.1.21. Варення М. «У вихідний день. Подруги» 1955 р.

Рис.3.1.22. Варення М. «Весняні візерунки», полотно, олія. 1974 р.

Рис.3.1.23. Варення М. «Весна у горах», полотно, олія. 1972 р.

Рис.3.1.24. Варення М. «Нічний Івано-Франківськ», полотно, олія. 1984 р.

Рис.3.1.25. Варення М. «Новий будинок», полотно, олія. 1984 р.

Рис.3.1.26. Варення М. «Подвір'я», картон, олія. 1972 р.

Рис.3.1.27. Варення М. «Осінь в горах», полотно, олія. 1982 р.

Рис.3.2.28. Варення М. «Гуцульщина – край мистецтва» 1976-1977 рр.

Рис.3.2.29. Варення М. «Викладачі – засновники Косівського училища прикладного мистецтва» 1989 р.

Рис.3.2.30. Варення М. «Портрет лікаря Тартановського Г.М.», полотно, олія.
1968 р.

Рис.3.2.31. Варення М. «Портрет Гуза В.В.», полотно, олія. 1980 р.

Рис.3.2.32. Варення М. «Портрет художниці Симашкевич М.Н.», полотно, олія. 1975 р.

Рис.3.2.33. Варення М. «Жіночий портрет». 1993 р.

Рис.3.2.34 . Варення М. «Портрет Інни» 1993 р.

Рис.3.2.35 . Варення М. «Влітку на Гуцульщині» 1978 р.

Рис.3.2.36. Варення М. «Двічі Герой Соціалістичної Праці Личук Ю.Т.»,
полотно, олія. 1978 р.

Рис.3.2.37. Варення М. «Почесний громадянин Калуша Голубцов І.І.»,
полотно, олія.

Рис.3.2.38. Варення М. «Герасимович А.Ю. — майстер гуцульської
вишивки», полотно, олія. 1956 р.

Рис.3.2.39. Варення М. «Дівчина з букетом квітів» 1992 р.